

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН
ЯАМ

БОЛОВСРОЛ,
ШИНЖЛЭХ УХААНЫ
ЯАМ

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC
Швейцарын хөгжлийн агентлаг

Үндэсний түшиц

БОЛОВСРОЛЫН
ХҮРЭЭЛЭН

Орон нутгийн хэрэгжүүлэгч

ДЭЛХИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
БОЛОВСРОЛЫН САН (FEE)-ИЙН
ГИШИҮҮН

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
МЭДЭЭЛЭЛ СУРГАЛТЫН
ТӨВ НҮТБ

ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОЛОВСРОЛ II ТӨСӨЛ

Улирал тутмын цахим сонин

Дугаар №6

2022 оны 1 дүгээр улирал

ОНЦЛОХ ҮЙЛ ЯВДЛУУД:

- Олон улсын үнэлгээний баг Тогтвортой хөгжлийн боловсрол-II төсөлд дунд хугацааны үнэлгээ хийлээ.
- СБААХ-ын олон улсын бага хуралд Монгол улс илтгэл тавилаа.
- Сургуулийн сэтгэл зүйчид нийт давхардсан тоогоор 74 000 орчим хүнд тусламж үйлчилгээ үзүүлэв.
- Сумынхаа хогийг 50 хувиар бууруулж чадсан аавын түүхээс
- Жүжигчилсэн тоглолтоор дамжуулан жендерийн ойлголтыг түгээж байна.

МОНГОЛ УЛС ДАХЬ ДЭМЖЛЭГ БОДИТ ҮР ДҮНД ХҮРСЭН БАЙНА ГЭЖ ҮНЭЛЛЭЭ

Брайтоны Их сургуулийн Хөгжлийн судалгааны хүрээлэнгийн судлаач, зөвлөх Жульет Меликанаар ахлуулсан ОУ-ын үнэлгээний баг Тогтвортой хөгжлийн боловсрол-II /ТХБ-II/ төсөлд дунд хугацааны үнэлгээ хийлээ. Үнэлгээний баг “ТХБ-II төсөл нь зургаан аймгийн 30 сургууль дээр туршилтын байдлаар хэрэгжсэн хэдий ч үйл ажиллагаанууд нь цар хүрээ сайтай, бусад сургууль, аймагт үлгэр жишээ болохоор үр дүн өгчээ” гэж дүгнэсэн байна.

Дэлгэрэнгүйг ТХБ-ҮНЭЛГЭЭ нүүрнээс уншина уу

Г.БАТЦЭЦЭГ: БИДНИЙ АЖИЛ ОЛОН УЛСАД МӨР ЗЭРЭГЦЭЖ ЯВНА

Нидерланд улсад энэ оны 3-р сарын 28-30-ны өдрүүдэд Сургууль бүхлээрээ ажиллаа арга хандлага /СБААХ/ арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх, улс орнуудад хэрэгжиж буй арга зүйгээс туршлага судлах зорилготой олон улсын хурал боллоо. Энэ хуралд манай улсаас Тогтвортой хөгжлийн боловсрол-II төслийн орон нутгийн түшиц байгууллага Байгаль орчны мэдээлэл, сургалтын төвийн тэргүүн Л.Тэмүүжин, гүйцэтгэх захирал Э.Шинэцэцэг, хөтөлбөрийн менежер Г.Батцэцэг нар оролцлоо.

Дэлгэрэнгүйг ТХБ-ТУРШЛАГА нүүрнээс уншина уу

холбоо, Банк бус санхүүгийн байгууллагуудын холбоо, бусад хандивлагчийн төлөөлөл болон хараат бус гишүүдээс бүрдүүлжээ.

Нэмж мэдээлэхэд, банк, санхүүгийн байгууллагууд 88 сая гаруй мод тарьж ургуулахаар болж, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Б.Бат-Эрдэнэ болон аж ахуйн нэгжүүдийн удирдлага, төлөөлөл гарын үсэг зурж баталгаажууллаа.

ХУВЦСАА ОЁЖ, ТОВЧОО ХАДДАГ ЦЭЦЭРЛЭГИЙН БАГАЧУУЛ

Нэг ангид жаалууд өндөг шарж, үдийн цай бэлтгэнэ. Таваг, шанага халбага, сав суулга бүгд тэдний насанд тохирсон жижигхэн. Гэхдээ гал тогоонд хэрэглэх зориулалттай. Харин энэ ангийн нөгөө талд охид хөвгүүд жижигхэн оёлын машинаар нусны алчуураас эхлээд тоглоомдоо уут, хувцас оёно. Багш нар нь тэдэнд зааж зөвлөдөг.

Нөгөө ангиар орвол хөвгүүд түлхүүр, багажтай ноцолдоно. Тэднээс зайдуухан байшингийн нэг буланд амьтад бий. Зургаан төрлийн загас, яст мэлхий, гурван туулайтай тэр өрөөгөө хүүхдүүд амьтны хүрээлэн гэж нэрлэдэг. Энэ бол Сэлэнгэ аймгийн Цагааннуур сумын 1 дүгээр цэцэрлэг.

Тус цэцэрлэг 2020 оноос ОУ-ын “Эко сургууль” хөтөлбөрт хамрагдаж, хүүхдүүдээ “Би” төвтэй сургалтын үйл ажиллагаа явуулж эхэлжээ. Хүүхдүүдээ багаас нь амьдрах ухаанд суралцуулахад анхаарч нас насанд нь тохирсон сургалтын үйл ажиллагаа эрхэлж байгаагаас тус цэцэрлэгийн арга зүйч Б.Бямбагарав танилцуулсан юм. Нэг танхимыг “Би өөрөө” төв болгож тохижуулахад багш ихээхэн үүрэг гүйцэтгэсэн байна. Хүүхдүүд гар оёдол сурч, хувцасны жижиг уранхай, унасан товчоо өөрсдөө хаддаг болж байна. Үүнд урамшсан эцэг эхчүүд мөнгө, эд материалын хандив өгч байгаа гэж арга зүйч ярилаа. Мөн хүүхдүүд хоёр загасаа хооллох гэж цэцэрлэгтээ эрт очдог болсон байна.

“БАГШ ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН МЭДЛЭГТЭЙ ЮУ...”

Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газар хүүхдийн тэгш эрх, жендер, аюулгүй байдлыг хангахад сургуулийн удирдлага, багш, суралцагч, эцэг эх асран хамгаалагчдын оролцоог хангаж байгаа байдалтай уялдуулан хууль эрх зүйн хүрээнд хяналтын хуудасныхаа агуулгыг бүрэн шинэчиллээ. Энэ оноос бүх шатны боловсролын байгууллагын үйл ажиллагааг шинэчлэгдсэн хяналтын хуудсаар үнэлж, зөвлөн туслах үйл ажиллагаа явуулах юм байна. Энэ ажил 2020 онд ерөнхий боловсрол эзэмшүүлэх үйл ажиллагааг үнэлэх 6.2 кодтой хяналтын хуудасны шалгуурыг өөрчлөхөөс эхэлсэн. Улмаар 2021 онд бусад бүлгүүд болон 6.1. Сургуулийн өмнөх боловсрол, 6.3. Мэргэжил сургалт үйлдвэрлэлийн төв, 6.4. Их дээд сургууль шалгадаг хяналтын хуудсуудад сургууль бүхлээр ажиллах арга хандлага /СБААХ/-ын шалгууртай уялдуулан Тогтвортой хөгжлийн боловсрол-II төслийн хүрээнд өөрчлөлт оруулсан юм. Өмнөх шалгуур нь хуулийн хэрэгжилтээ хянадаг байсан учраас яг тэр хуульчилсан зүйл заалт дээрээ тулгуурлаад ажил нь явж байна уу, үгүй юу л гэж харахаас хүндээ чиглэсэн эсэхийг чухалчилдаггүй байсныг илрүүлж, засч байна. Тухайлбал багшийн үйл ажиллагааг багшлах эрхийн үнэмлэх, цагийн ачаалал зэргээр үнэлдэг байсан бол СБААХ-ын үнэлгээгээр багш тогтвортой хөгжлийн мэдлэгтэй

ТХБ-МЭДЭЭ

юу, хүүхэдтэйгээ ажиллах арга зүйг сурсан уу, сэтгэл зүйд нь тохирсон байдлаар ярилцаж чадаж байна уу, дэлхийгээ хайрлах боловсролыг хүүхдэд түгээж чадаж байна уу гэсэн шалгуур тавьдаг боллоо. Шалгалтын асуултын агуулга нь суралцагч, багш, эцэг эх, захиргааны албан хаагч, үйлчилгээний ажилчид гээд бүх талын оролцоо, үйл ажиллагаа нь хүүхдэд ээлтэй, хэрэгцээтэй, тэдний хөгжлийг дэмжсэн хамтын ажиллагаа байгаа эсэхийг үнэлэхэд чиглэж байна.

ХАРААНЫ БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮҮХДҮҮДЭД ОЛГОХ БОЛОВСРОЛЫН ЧАНАРЫГ САЙЖРУУЛНА

Улсын хэмжээнд харааны бэрхшээлтэй 1200 орчим хүүхэд байна. Тэдний 200 нь л боловсролын үйлчилгээ авдаг. Иймээс харааны бэрхшээлтэй хүүхдэд олгох бүх шатны боловсролын чанарыг сайжруулахын тулд брайль үсэгтэй ном сурах бичгийн хангамжийг сайжруулах, цэцэрлэг, МСҮТ-д суралцагчдын хувьсах зардлыг нэмэгдүүлж, сургалтын хөтөлбөрт нь шинэчлэл хийх шаардлагатай байгаа юм. Энэ асуудлыг судлан шийдвэрлэх зорилготой ажлын хэсгийг БШУЯ болон Хараагүйчүүдийн үндэсний холбоо хамтран байгуулахаар боллоо. Монгол улсад харааны бэрхшээлтэй 11 мянган хүн байгаагаас 6000 нь хөдөлмөрийн насных. Тэдний 97 хувь нь ажил эрхэлдэггүй гэдэг судалгааг Хараагүйчүүдийн үндэсний холбооноос танилцууллаа. Хөдөлмөр эрхлэх хувь хэмжээ ийм бага байгаа нь боловсролын салбартай мөн холбоотой гэж үзэж байна. Ажлын хэсэг энэ чиглэлээр ч ажиллах юм байна.

“УНАГАЛДАЙН АНДУУД” БОЛОН 12-Р ДУГААР ЦЭЦЭРЛЭГТ ТУРШСАН ЗАГВАР БЭЛЭН БОЛЛОО

“Хөгжлийн бэрхшээлтэй бага насны хүүхдийг сургуулийн өмнөх боловсролд тэгш хамруулах үйлчилгээний загварыг нийслэлийн 12 дугаар цэцэрлэг, Төв аймгийн “Унагалдайн андууд” цэцэрлэгт туршиж, анхны хувилбарыг бэлэн болгоод байна. Энэ загварыг Боловсрол, шинжлэх ухааны яам, ЖАЙКА олон улсын байгууллагатай хамтарсан “Тусгай хэрэгцээт боловсрол шаардлагатай хүүхдэд үзүүлэх эрүүл мэнд, боловсрол, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээг сайжруулах төсөл”-ийн хүрээнд хэрэгжүүлээ. Сургуулийн өмнөх боловсролын “Танцаарчилсан сургалтын төлөвлөгөө”-ний төслийн хэлэлцүүлгийг мэргэжлийн байгууллагуудын оролцоотой зохион байгуулсан.

ОЮУТНУУД 15 КГ ХАЯГДАЛ БАТАРЕЙ ЦУГЛУУЛЖЭЭ

МУБИС-ийн Тогтвортой байдлын түр хорооноос сургуулийнхаа нийт оюутнуудын дунд “Хог хаягдлаа ангилан төрөлжүүлэ” уриан дор зохион байгуулсан “MNUE4R1” төслийн болзолт уралдаанд оюутнууд баг хамт олноороо идэвхтэй оролцож 2 сарын хугацаанд 450 кг цаасны хаягдал, 678 ширхэг шилний хаягдал, 900 грамм эмийн хаягдал, 15 кг батареин хаягдал тус тус цуглуулж байгаль, эх дэлхийгээ хайрлан хамгаалах үйлст хувь нэмрээ орууллаа. “ТХБ-II” төслийн Олон улсын зөвлөх Мита оюутнуудын үйл ажиллагааг өндөрөөр үнэлсэн байна. Тус уралдаанд шалгарсан багуудын нийт гишүүд МУБИС-ийн Тогтвортой байдлын түр хороотой хамтарч сургуулийнхаа оюутнуудад тогтвортой хөгжлийн боловсролын мэдлэг, хандлага, чадварыг түгээн дэлгэрүүлэх чиглэлээр ажиллах юм байна. Уралдааны дүнгээр: ТЭРГҮҮН БАЙРТ: МБУС-ийн GREEN FUTURE баг ДЭД БАЙРТ: БОСС-ийн ТЭМҮҮЛЭЛ баг ГУТГААР БАЙРТ: НХУС-ийн “МХУЗ-4” баг ШАГНАЛТ БАЙРТ: НХУС-ийн “ЭКО 4R1” баг ШАГНАЛТ БАЙРТ: Багшийн сургуулийн “LIGHT” баг тус тус шалгарлаа.

ШВЕЙЦАРЧУУДЫН МОНГОЛ УЛС ДАХЬ ДЭМЖЛЭГ БОДИТ ҮР ДҮНД ХҮРЧЭЭ

Төсөл гэхээр хэн нэгний мөнгөөр захиалгатай захиалгагүй хэдэн ажил хийгээд болчихдог гэх түгээмэл ойлголт бий. ТХБ II төсөл энэ ойлголтоос хэр өөр бол?

“ТХБ-II” төсөл нь 6 аймгийн 30 сургууль дээр туршилтын байдлаар хэрэгжсэн хэдий ч үйл ажиллагаанууд нь цар хүрээ сайтай, бусад сургууль, аймагт үлгэр жишээ болохоор үр дүн өгчээ гэж манай үнэлгээний баг ерөнхийд нь дүгнэлээ.

“ТХБ-II” нь бусад төслөөс ихээхэн ялгаатай, онцлогтой гэдэг нь мэдрэгдэж байна.Тодруулбал, сургуулиуд тодорхой аргачлалын дагуу өөрөө өөртөө үнэлгээ хийж, тулгамдаж буй асуудлаа тодорхойлж байж сая ямар төсөл хэрэгжүүлэхээ хамтдаа шийдвэрлэдэг. Мөн сургууль өөрсдөө захиран зарцуулах боломжтой санхүүгийн эх үүсвэр 2 талаас (төслийн болон орон нутгийн зүгээс) гарч байгаа нь том дэмжлэг болсон. Бас нэг онцлог нь сургуулийн үйл ажиллагаанд хамаарал бүхий бүх тал оролцож, хамтдаа төслөө хэрэгжүүлдэг учраас үр дүн нь тодорхой харагдаж байна. Дээрээс, хөндлөнгөөс “ийм төслийг ингэж хэрэгжүүл” гээд хуваарилсан тохиолдолд эхлээд ойлгох гэж удаг. Голдуу сургуулийн нэг хэсэг хүмүүс зүгээр оролцогч болоод бусад нь дөнгөж сонссон төдий идэвхгүй байдаг. Гэтэл сургуулийн удирдлага, багш, эцэг эх, сурагчид, олон нийт хамтаараа яг сургуульд нь, орон нутагт нь шийдэж, өөрчилж болох ямар асуудал байгааг тодорхойлж, түүний төлөө хамтдаа хөдөлнө гэдэг маш чухал. Энэ аргачлал их зөв санагдсан.Чухам ямар асуудал байгааг тэр сургуулийн хамт олон л илүү сайн мэднэ. Тиймээс ч асуудлаа оновчтой тодорхойлж, илүү үр дүнтэй хэрэгжүүлж байна гэсэн үг.

“ТХБ-II” төсөлд хамрагдсан сургуулиудын зарим нь эд материалд түшиглэсэн, зарим нь хандлага, зан үйл рүү чиглэсэн төслүүд хэрэгжүүлсэн. Үүний үр дүнг хэрхэн тодорхойлж байгаа вэ?

Төслийн 30 сургуулийн баримт бичигтэй танилцаж, бараг тал хувьд нь (нийт 14 сургууль) очиж ажиллалаа. Зарим сургууль хөдөлмөр зуслан, зан үйлийн өргөө, цахим сургалтын танхим байгуулах, өвлийн хүлэмжтэй болох гээд материаллаг зүйлд тулгуурласан бодит бүтээн байгуулалт хийсэн байна. Нөгөө хэсэг нь зөөлөн ур чадвар (soft skills)-ыг хөгжүүлэх, буруу зан үйлийг өөрчлөх, байгаль дэлхийгээ хайрлах, хүний эрх, жендэрийн тэгш байдлыг хангахын төлөө хамт олноороо дадал хандлагаа өөрчилж, зөв хэвшил тогтоох чиглэлээр ажиллаж байна. Сургуулиуд ногоон худалдан авалт, эрүүл хооллолт, дотоод агаарын чанарыг сайжруулах, эко орчин бүрдүүлэх, монгол уламжлал, ахуй соёлоо танин мэдэх, сурагч засагладаг сургуулийг хөгжүүлэх зэрэг төсөл хэрэгжүүлсэн байна. Ийм төслүүд нь материаллаг талдаа биш учраас нүдэнд шууд харагдах бүтээн байгуулалт байхгүй ч хүнтэйгээ, хүүхдтэйгээ ажиллаж, зөв дадал хэвшлийг үлдээж, бусдадаа нөлөөлж чадаж байгаа нь том амжилт гэж үзэж байна.

Үнэлгээний багыг товч танилцуулбал?

Олон улсын үнэлгээний багийн ахлагч Жульет Меликан олон оронд зөвлөхөөр ажилласан туршлагатай мэргэжилтэн. Тэр өнгөрсөн 3-р сард манай улсад ирж төслийн ажилтай газар дээр нь танилцаад явлаа. Нийслэл болон Хөвсгөл, Булган, Орхон аймгийн сургуулиуд дээр ажилласан. Ингээд Швейцарын Хөгжлийн агентлагийн Монгол улс дахь дэмжлэг бодит үр дүнд хүрсэн байна гэж үнэллээ.

Би өөрөө боловсролын салбарт 30 гаруй жил ажилласан туршлагатай ч энэ үнэлгээний багт орж ажиллах хүртлээ “ТХБ-II” төслийн талаар сонсох төдий мэдээлэлтэй байлаа. Олон улсын цөөнгүй төсөл хөтөлбөрт ажиллаж байсан хүний хувьд “ТХБ-II” төсөл олон талаар өвөрмөц онцлогтойг ажиглаж мэдэрч байна.

Төслийн үнэлгээгээр ямар ямар давуу тал ажиглагдсан бэ? Бас асуудалтай зүйл дээр ямар зөвлөгөө өгөх бол?

Төсөлд хамрагдсан сургуулиуд ямар нэгэн асуудлыг барьж авч, шийдвэрлэхийн төлөө тодорхой ажил хийж, үр дүнд хүрчээ. Одоо үлдсэн нэг жилд дээрх сургуулиудын энэ арга ажиллагаа, үр дүнг тухайн бүс нутагтаа нутагшуулж, цааш нь тогтвортой авч яваасай гэж хүсч байна. Ингэж чадвал “ТХБ-II” төслийн зорилго биеллээ гэсэн үг. Энэ бол хөндлөнгийн үнэлгээний багийн гол зөвлөмж.

Сургуулийн удирдах ажилтан, багш, сурагч, ажиллагсад, эцэг эх бүгдэд их олон сайхан санаа,

хүсэл мөрөөдөл бий. Тиймээс ч бага гэлтгүй санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэхээр хамтарч хэлэлцэж, хийж, шийдэж буй нь гол үр дүн нь гэж харагдаж байна. Энэ бол захирал, нягтлан хоёр л мэдэж мөнгөө зарцуулдаг, шийдвэр гаргагдсаас огт өөр.

Менежментийн бас нэг чухал онцлог нь орон нутагт, үндэсний хэмжээнд зөвлөн зохицуулах баг ажиллаж, сургуулиудыг арга зүйгээр хангаж, зөвлөн чиглүүлж байгаа явдал. Эдгээр багт байгаль орчин, боловсрол, мэргэжлийн хяналт, хэвлэл мэдээллийн байгууллага, орон нутгийн удирдлагын гээд олон талын төлөөлөл орж хамтран ажиллаж байна. Нэг жишээг зориуд дурдмаар байна л даа. Орхон аймагт Орон нутгийн зөвлөн зохицуулах багийг Байгаль орчин аялал жуулчлалын газрын дарга нь удирдаж, өөр салбар буюу боловсролын салбарт хэрэгжиж буй төслийг амжилттай хэрэгжүүлж болж байгаа нь харагдсан. Нөгөө талаас сургуулийн асуудлыг илүү сайн ойлгож чадсанаар салбарынхаа сангаас сургуульд нэмэлт дэмжлэг үзүүлж, зөвлөж ажиллаж чадсан. Энэ бол шинэ соёл.

Орхон аймгийн зарим сургуулийн сурагчидтай уулзаж байхад “хогны машин хогоо ачихгүй удаад байна. Та Эрдэнэт хотын даргатай уулзвал хэлээд өгөөрэй” гэсэн. Дараа нь орон нутгийн удирдлагын төлөөлөлтэй уулзахдаа сурагчдын энэ саналыг уламжлахад “энэ менежментийг өөрчлөх хэрэгтэй байгаа” гээд шийдэл хайж байгаагаа мэдэгдсэн. Асуудлыг шийдэх арга замыг сурагч, багш, сумын удирдлага хамтаараа хайж байгаа хэрэг шүү дээ. Энэ маш чухал. Дээрээс, хэн нэгнээс юм нэхээд суух биш өөрсдөө санаачилж гаргаж, өөрчилж чадаж байгаа жишээ.

Мөн хүүхдүүдээр дамжуулан эцэг эхчүүд нь өөрчлөгдөж байгаа олон жишээ байна. Хөвсгөл аймгийн “Авьяас” сургуулийн сурагчид төслийн хүрээнд “Өглөөний цай” аян санаачилж, хүүхдүүдээ сургагч багшаар бэлтгэн сурагчдадаа хичээл орж байна. Хүүхдүүдээ дагаад аав, ээж нь өглөөний цайгаа бэлтгэдэг, гэр бүлээрээ заавал цайгаа хамтдаа уудаг болж байгааг эцэг эхийн төлөөлөл ярьж байсан.

Цаашид төсөл дууссан ч эдгээр туршилага түгээж, тухайн газрын, нутгийнхны зан үйл, дадал хэвшил болох нь чухал болохыг та түрүүн онцоллоо. Энэ тал дээр талуудад ямар зөвлөгөө өгөх бол?

Төслийн сургуулиудын ийм сайн туршлагаас бусад нь судалж, хэрэгжүүлээсэй гэж бодсон. Энэ бүх сайн туршлагыг цааш нь үр дүнтэй авч ашиглаж, нутагшуулах нь маш чухал. “ТХБ-II төсөл 2022 онд дуусчихсан шдээ” гэх биш, харин түүнээс хойш бид ингэж өөрчлөгдсөн, өөрчилсөн, бүтээж чадсан гэдэг түүхтэй болчихсон байвал энэ төслийн бодит үр дүн гарна.

Тогтвортой хөгжлийн боловсрол өөрөө зөвхөн сургуулийн, боловсролын салбарын асуудал биш учраас Монгол Улсын Засгийн газар өөрөө, мөн олон улсын байгууллагуудын дараагийн дэмжлэгийг сургуулиуд руу хандуулаасай гэж бодож байна. Манай хөндлөнгийн үнэлгээний баг төсөл хэрэгжсэн 30 сургуулийг “туршилтын” гэж нэрлэж байгаа. Эдгээр сургууль дээр хүүхэд, олон нийтийн оролцоотой хийж бүтээж, өөрчилж, тогтвортой хөгжлийн төлөөх алхмуудыг хэрэгжүүлж, үр дүн гаргаж болдог юм байна гэдгийг туршаад мэдчихлээ. Энэ сургаж, туршлагаа түшиглээд төслөө үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх бүрэн боломжтой. Ямартаа ч энэ 30 сургуулиараа энэ ажлыг яавч дуусгаж болохгүй гэж би бодсон.

Ганцаараа хурдан явах биш олуулаа урт замыг жаргалтайгаар туулахын төлөө гэдэг шүү дээ.

Баярлалаа.

ТӨСЛИЙН ҮНЭЛГЭЭНИЙ БАГ ОРОН НУТАГТ

“ТХБ-II” төслийн дунд хугацааны үнэлгээний баг Орхон аймгийн Баян-Өндөр сумын ерөнхий боловсролын 5 дугаар сургуулийн хэрэгжүүлж буй “Агаарын чанар-аюулгүй орчин” төслийн хэрэгжилттэй танилцлаа. Энэ төслийн үр дүнд сургуулийнхаа дотоод орчны агаарын чанарыг сайжруулж, хүүхдэд ээлтэй аюулгүй орчин бүрдүүлэхийг зорьж, үр дүнд хүрснээ танилцуулав.

Хөвсгөл аймгийн Мөрөн сумын төрөлжсөн сургалттай “Авьяас” ЕБС нь хүүхдийн идэвхтэй оролцоонд тулгуурлан, “Хөтөч” дэвтрээр дамжуулан өрх, гэр бүлийн гишүүн бүрт “Усны зохистой хэрэглээ”, “Эрчим хүчний зохистой хэрэглээ”, “Хог

хувиар өсчээ.

Сурагчид багш болох дуртай. “Авьяас” сургуулийн сурагчид сургагч багшаар бэлтгэгдэн үеийнхэндээ, томчуудад өглөөний цайны ач тусаас эхлээд эрүүл зөв хооллох, хог хаягдлаа бууруулах тухай зөвлөн зааж байна.

Хөвсгөл аймгийн “Дэлгэрмөрөн” цогцолбор сургууль нь “ТХБ-II” төслийн хүрээнд суралцагчдад мал аж ахуй, газар тариалангийн болон амьдрах арга ухааны боловсрол олгоход чиглэсэн “Хөдөлмөр зуслан” байгуулж буйгаа танилцууллаа. Нэг ээлжиндээ 60 хүүхэд амрах бололцоотой тус зуслан ирэх 6 сард ашиглалтад орох юм байна. Мөн Булган аймгийн Хишиг-Өндөр, Могод сумын ЕБС-ийн төслийн үйл ажиллагаатай танилцав.

ЖУЛЬЕТ МЕЛИКАН “ТХБ-II ТӨСЛИЙН ОЛОЛТ АМЖИЛТЫГ ЦААШ ТОГТВОРТОЙ АВЧ ЯВАХ НЬ ЧУХАЛ”

уулзахдаа хэд хэдэн чиглэлээр зөвлөмж өглөө.

“ТХБ-II” төслийн хүрээнд ЕБС-уудын хэрэгжүүлж байгаа зарим дэд төслүүд нь орон нутгийнхаа асуудлуудыг шийдэхэд чиглэжээ. Үүнд орон нутгийн байгууллагууд нь сургуулиудтайгаа хамтран оролцож байна. Ийм байдлаар бүхэлд нь Тогтвортой хөгжлийн зорилтуудын нэгийг нь орхиж, нөгөөг нь давамгайлахгүй тэнцвэртэй авч явж чадаж байна уу гэдэг нь чухал.

“ТХБ-II” төслийн гол концепц нь орон нутгийн асуудлыг шийдэхэд чиглэж байгаа учраас нутгийн иргэд өөрсдөө санаачилга гаргаж хөтөлбөртөө оруулж хэрэгжүүлэх боломжтой байх гээд уян хатан талыг анхаарах хэрэгтэй. Олон хүн гаднын туршлага хэрэгтэй байна гэдэг. Үүнд татгалзах зүйлгүй. Гэтэл Монголын нөхцөлд, орон нутагт нь тохирсон хөтөлбөр шаардлагатай учраас тэдгээрийг сайн мэдэх, боловсруулж чадах хүмүүс нь монголчууд өөрсдөө.

Төсөл хэрэгжилтийн ирээдүй их өөдрөг харагдаж байна. Төрийн байгууллагууд, их сургууль, ТББ гээд сонирхогч бүлгүүд хамтарч төсөл хөтөлбөрөө хэрэгжүүлж байгаа энэ туршлага нь их үр дүнтэй байдаг. Төслийн үр дүн орон нутагтаа шууд бус ч гэсэн тодорхой хэмжээгээр гарч байгаа бол том амжилт. Ер нь ийм төслүүдийн үр дүн ажил дуусангуут мэдрэгддэггүй, ихээхэн хугацаа авдаг төвөгтэй. Би сүүлийн 6 сарын турш тус төслийн үнэлгээн дээр ажиллаж байгаагийнхаа хувьд цааш энэ ажлыг тогтвортой авч явах, ололт амжилтыг нь тасралтгүй үргэлжлүүлэх нь их чухал гэж үзэж байна” гэж “ТХБ-II” төслийн Олон улсын үнэлгээний багийн ахлагч Жульет Меликан хэллээ.

СБААХ-ЫН ОЛОН УЛСЫН БАГА ХУРАЛД МОНГОЛ УЛС ИЛТГЭЛ ТАВИЛАА

Нидерландын Засгийн Газар НҮБ-ын Европын эдийн засгийн комисстой хамтран СБААХ-ын /Сургууль бүхлээр ажиллах арга хандлага/ бага хурлыг Нидерланд улсын Лунтерен хотод зохион байгууллаа. НҮБ-ын Европын эдийн засгийн комиссын Тогтвортой хөгжлийн боловсролын /ТХБ/ асуудлаарх удирдах хорооны хурал болон Герман улсын Берлинд болсон ЮНЕСКО-ийн ТХБ-ын олон улсын хурлын үеэр 75 сайд СБААХ нь ТХБ-ыг хэрэгжүүлэхэд хамгийн чухал үйл ажиллагаа гэдэгтэй санал нэгдлээ. Дээрх бага хурлын үеэр сургууль, байгууллагууд сайн туршлагаа солилцож, хэрэгжүүлэх боломжийн талаар хэлэлцсэн юм. Монгол улсад хэрэгжиж байгаа Тогтвортой хөгжлийн боловсрол-II төслийн орон нутгийн түшиц байгууллага Байгаль орчны мэдээлэл, сургалтын төв /БОМСТ/ бага хуралд оролцож Монголын улсын 30 загвар сургуульд хэрэгжүүлж буй СБААХ-ын үр дүнгийн талаар илтгэл тавилаа. Илтгэлээр сургуулиудын өөрийн үнэлгээний арга зүйн талаар танилцуулж, тус аргачлалыг цаашид хялбаршуулж сайжруулах талаар саналаа илэрхийллээ.

Монгол Улсад СБААХ-ыг хэрэгжүүлж буй туршлага нь Нидерландын Вагиненгэн Их Сургууль, Норвегийн Хөдөө аж ахуйн Их Сургуулийн мэргэжилтнүүдийн эмхтгэсэн Япон, Нидерланд, Монгол, Өмнөд Африк, Кипр, Норвеги, Канад, Хонконг, Энэтхэг, Их Британи, Финланд, Турк, Непал, Уругвай, Казахстан зэрэг 15 улсын сургуулийн хэрэгжүүлж буй СБААХ-ын мэдээллийг багтаасан тайланд орсон байна.

СБААХ буюу сургууль бүхлээр ажиллах арга хандлага нь дэлхий дахинд үүсэн гарч буй тогтвортой байдлын асуудлуудтай холбоотойгоор боловсролыг эргэн харж шинээр загварчлах явдал юм. Тогтвортой байдлын төвөгтэй асуудлуудад сурагчдыг үр бүтээлтэй оролцуулахын тулд оролцогч талууд нэгдсэн байдлаар, системтэй, санаачлагатай оролцох шаардлагатай. ЮНЕСКО-оос СБААХ-ыг ТХБ-ын гол хэрэгсэл гэж үзээд “суралцагчдад сурснаа амьдралд хэрэгжүүлж эргээд амьдралд хэрэгцээтэй зүйлдээ суралцах” гэж тодорхойлсон байдаг.

СБААХ-ын бага хурлын онцлох шиллэл, мэдээллээс:

АРИЕН ВОЛС (Нидерландын Вагиненгэн Их Сургууль) Сургуульд нарны эрчим хүчний толь байрлуулахад тусалж, сэргээгдэх эрчим хүч ашиглах болсноор хэдий хэмжээний нүүрс хүчлийн ялгарлыг хэмнэж буйг тооцоолох зэргээр оюутан, сурагчдыг тогтвортой байдлын үйл ажиллагаанд оролцуулж байна.

АЛЕКСАНДР ЛЕЙХТ (UNESCO, Парис) СБААХ нь хувь хүнээс авахуулаад нийгмийн хувьсал өөрчлөлт, иргэний үйл ажиллагааг бий болгох, өөрчлөлт хийх, хүнийг бэлтгэх тухай юм. Хувь хүний үйл ажиллагаагаар дамжуулан боловсролын зорилгыг илүү тодорхой болгоно гэсэн үг.

МАЛТА УЛС: Радио, телевизийн нэвтрүүлэгтээ хүүхдүүдийг оролцуулж байна. Мөн олон нийтэд суурилсан судалгаа хийж, сурагчдыг парламентын хуралдаанд оролцуулж, сайд нартай уулзуулдаг.

ШОТЛАНД: ТХБ-ыг багшийн боловсролд бүрэн нэвтрүүлж, багш нарын мэргэжлийн 5 стандартыг боловсруулсан.

ГЕРМАН УЛС: ТХБ, СБААХ-ыг нийгмийн бүхий л талын үйл ажиллагаанд тусгаж, үндэсний төлөвлөгөө боловсруулж ажилладаг. Бүх түвшний байгууллагууд үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлдэг 130 зорилттой.

Мита Нангия Госвами
“ТХБ-II” төслийн олон улсын зөвлөх

Г.БАТЦЭЦЭГ: БИДНИЙ АЖИЛ ОЛОН УЛСАД МӨР ЗЭРЭГЦЭЖ ЯВНА

Сургууль бүхлээрээ ажиллах арга хандлага /СБААХ/ арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх, улс орнуудад хэрэгжиж буй арга зүйгээс туршлага судлах зорилготой олон улсын хуралд Монгол улсаас Тогтвортой хөгжлийн боловсрол-II төслийн орон нутгийн түшиц байгууллага Байгаль орчны мэдээлэл, сургалтын төвийн тэргүүн Л.Тэмүүжин, гүйцэтгэх захирал Э.Шинэцэцэг, хөтөлбөрийн менежер Г.Батцэцэг нар оролцлоо. Ингээд уншигч таныг Байгаль орчин мэдээлэл сургалтын төвийн хөтөлбөрийн менежер Г.Батцэцэгтэй уулзуулъя.

Монгол улсаас тус олон улсын хуралд ямар илтгэл танилцуулсан бэ?

Тогтвортой хөгжлийн боловсрол-II төслийг орон нутагт хэрэгжүүлэгч байгууллага Байгаль орчны мэдээлэл, сургалтын төв нь төслийн хүрээнд 30 загвар сургууль бий болгохоор СБААХ, арга зүйг нэвтрүүлж байна. Энэ туршлага, арга зүйгээ танилцууллаа. Тодруулбал, засаглал, түншлэл, хүний нөөц, сургалт хөтөлбөр,

орчин гээд таван түвшинд энэ арга зүйг яаж нэвтрүүлж байгаа туршлагаасаа хуваалцлаа. Бидний хувьд Хэнтий аймгийн “Тэмүүжин” цогцолбор сургууль дээр хэрэгжсэн төслийн жишээ өгүүллийг урьдчилсан байдлаар явуулж, үүн дээрээ тулгуурлаад 30 сургуульд хэрэгжүүлж буй ажлаа танилцуулсан.

Манайд хэрэгжүүлж байгаа төслийн бусад улс орнуудаас ялгарах онцлог нь юу байв?

Гарааны суурь түвшингээ тодорхойлсон нь сайн гэж дүгнэсэн. Бид эхлээд сургууль бүр дээр таван түвшинд нь үнэлгээ хийсэн. Жишээлбэл, түншлэл дээр сурагч, багш, сургуулийн удирдлага, эцэг эх, тухайн орон нутгийн төлөөлөл зэрэг зургаан зорилтот бүлгээс үнэлгээ авсан. Тухайн сургууль 1-5 хүртэл түвшингийн хаана нь байгаагаа олоод харчихаж байна гэсэн үг. Ингээд түвшингээ тодорхойлчихоор цааш нь ахиулахын тулд юу хийх вэ гэдэг дээр тулгуурлаад төсөл цаашаа үргэлжилсэн.

Үр дүн нь тодорхой харагдах уу?

Маш тодорхой харагдана гэсэн үг. Энэ 30 сургууль түвшингээ ахиулахын тулд нийтлэгээрээ үндсэн төсөл хэрэгжүүлж байна. Манайхны хэлдгээр жижиг төсөл. Тэр жижиг төслөө дэмжсэн гурван дэд төсөл бас хэрэгжүүлж байна. Төслийг хэрэгжүүлснээр гарааны үнэлгээний түвшинг ахиулах боломж гарч байна гэсэн үг.

Бусад улс орны хумуус та бүхний илтгэлийг хэрхэн хүлээж авсан бэ? Бас тэдний танилцуулгаас авах санаанууд олон байсан болов уу?

Маш таатай хүлээж авсан. Авах санаанууд ч олон байна. Жишээлбэл, бидэнд СБААХ-ыг нэвтрүүлж байгаа бүх улс орнуудын туршлагыг бичсэн гарын авлага өгсөн. Улс орон тус бүрээр нь орчуулаад нэвтрүүлж хэрэгжүүлж болох арга замуудыг нь нарийвчлан судлаад өөрсдийнхөө үйл ажиллагаатай уялдуулъя гэж төлөвлөж байна. Жишээ нь Япон, Нидерланд, Америк, Англи зэрэг орнуудын жишээнүүд байгаа.

Бусад орны туршлагатай жишигээр бидний алдаа, оноо илүү мод анзаарагдав уу?

Ерөнхийдөө орон нутгийн түншлэл ихэнх улс орнуудад яаж явж байна вэ гэхээр бусад байгууллагуудтай их хамтардаг юм байна. Жишээ нь, нэг үйлдвэр дээр ч юм уу ЕБС-ийн хүүхдүүдийг аваачаад туршлага судлуулж, хэд хоногийн дадлага хийлгэх зэргээр хамтарч түншилж байна. Ингэснээр тухайн байгууллага сургуулиудыг мэддэг болох, нөгөө талаасаа хүүхдүүд ч гэсэн тухайн байгууллагын үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаатай танилцаж, тогтвортой хөгжлийн боловсролтой болж байна. Тухайлбал, Фрисланд хотод оюутнуудыг талхны цехтэй танилцуулаад өөрсдөөр нь талхны хөрөнгө исгүүлж, талх хийлгэж өөрсдөөр нь заруулах зэрэг ажилд гар бие оролцуулж байна. Энд хийж байгаа үйлдэл бүртээ тогтвортой хөгжлийн үзэл санааг тусгачихсан.

Тэгэхээр СБААХ гэдэг сургууль дотроо яваад байх биш, орон нутагтаа ингэж түншилж хамтарч ажиллах ёстой гэдэг агуулга харагдсан. Манай хувьд энэ талаар анхаарах шаардлагатай гэж бодож байна.

Та бүхэн энэ олон улсын хурлын эцсийн үр дүн, ач холбогдлыг хэрхэн дүгнэж байна?

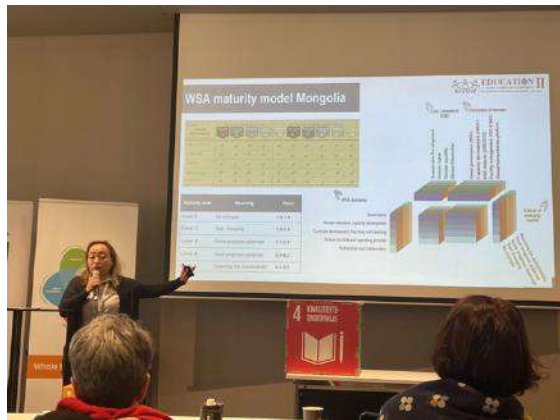
Хурлын үр дүн маш өндөр байсан. Ямар ч гэсэн бидний хийж байгаа ажил олон улсын түвшинд бусад улстай мөр зэрэгцэж яваа юм байна гэдгийг харлаа. Хоёрт, СБААХ-ыг хэрэгжүүлж байгаа улс орнуудтай холбоо сайтай байх ёстой юм байна. Зөвхөн илтгэл сонсоод үлдэх биш туршлага солилцох байдлаар цаашид НҮБ-ын Европын эдийн засгийн комиссын Тогтвортой хөгжлийн боловсролын удирдах хороонд бүртгэлтэй улс орнуудтай харилцаагаа гүнзгийрүүлж, туршлага солилцож ажиллаж гэсэн бодолтой ирлээ. Мөн энэ хурал дээр СБААХ-ыг хэрэгжүүлэхэд “Эко сургууль” хөтөлбөр их чухал дэмжлэг, суурь нь болж байна гэдгийг талууд, оролцогчид бүгд онцолсон. Бүх орны танилцуулга, илтгэл дээр энэ дүгнэлт давтагдаж байлаа. “Эко сургууль” хөтөлбөр нь энэ тогтвортой хөгжлийн боловсролыг хэрэгжүүлэх үндсэн нэг хөтөлбөр юм аа гэдгийг ЮНЕСКО тайландаа тусгаад өгчихсөн байдаг. Тэгэхээр манай улсаас эхлээд СБААХ-ыг хэрэгжүүлж байгаа бүх орнууд “Эко сургууль” хөтөлбөрт хамрагдсан болохоор төсөл хэрэгжих гол суурь нь болж байна гэдгийг онцолсон.

Ярилцсанд баярлалаа.

Олон улсын хурлын эхний өдөр зохион байгуулагчид СБААХ яагаад ийм чухал болсон тухай ойлголт мэдээлэл өгсөн бол хоёр дахь өдөр нь хуралд оролцогчид өөрсдийнхөө оронд хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагааг танилцууллаа.

Олон улсын хуралд оролцож, өөрийн улсад хэрэгжүүлж буй туршлагаа хуваалцсан илтгэгчид

Монгол улсыг төлөөлж Байгаль орчны мэдээлэл, сургалтын төвийн гүйцэтгэх захирал Э.Шинэцэцэг илтгэл танилцууллаа.

Нидерланд улсын төлөөлөгчид тус улсад хэрэгжиж буй СБААХ-ын “Цэцгэн загвар”-ыг танилцуулж байна.

үргэлжлэлийг 4-р нүүрнээс

Үргэлжлэл

Фрисланд хотын мэргэжлийн төв нь Хүнсний инноваци, лабораторийн судалгаа, байгаль орчин, усны технологийн чиглэлээр сургалт явуулдаг. Жишээлбэл оюутнуудтайгаа хамт одоо хэрэглэж буй талхны технологийг шинэчлэхийг зорьж, томоохон нээлт хийнэ хэмээн найдаж, тууштай ажиллаж байна.

Энгийн хэрнээ эко байдлаар шийдсэн хашиа, хайс

Сургуулийн гаднах дугуйн зогсоол

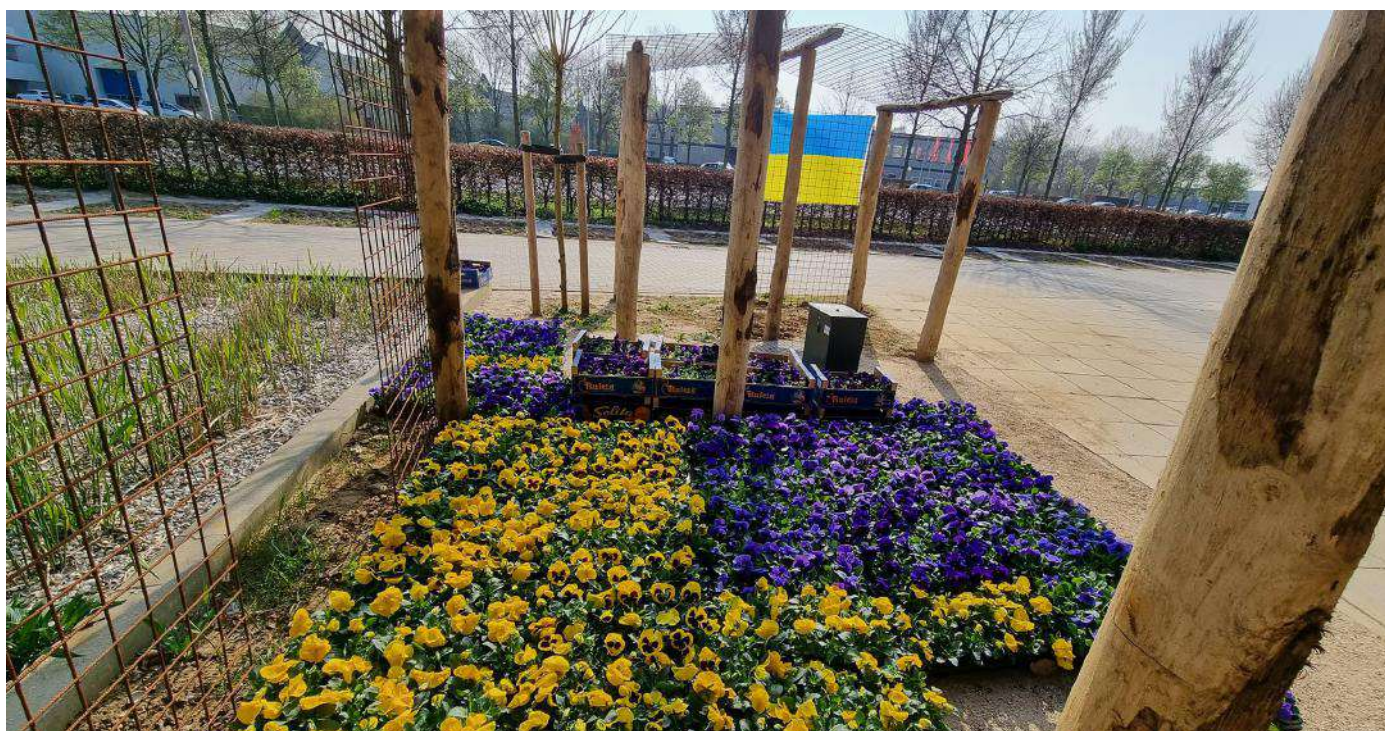
Эрчим хүч хэмнэсэн дээврийн шийдэл

Олон улсын хурлын төлөөлөгчид Нидерланд улсад СБААХ-ыг хэрэгжүүлж байгаа дөрвөн сургуулийн үйл ажиллагаатай танилцлаа. Үүнээс **Zone college** /Ногоон мэргэжлийн сургууль/, **Aeres Hogeschool** /Цэцэгжүүлэлтээр сурган бэлтгэдэг сургууль/ хоёрыг онцолж байна.

Zone college /Ногоон мэргэжлийн сургууль/

Гадна талбайн цэцэгжүүлэлт

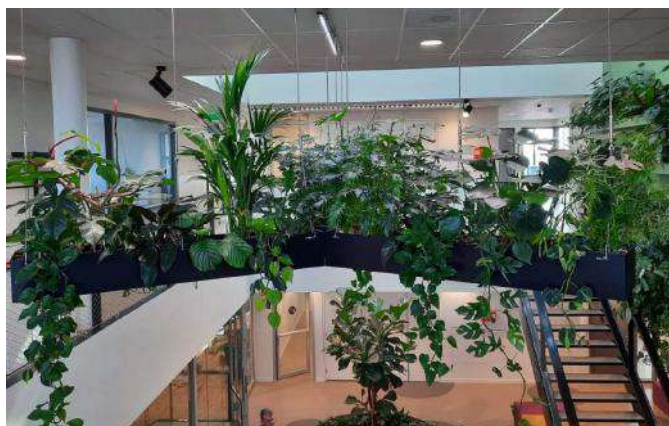

Aeres Hogeschool /Цэцэгжүүлэлтээр сурган бэлтгэдэг сургууль/

Сургуулийн дээвэр болон нүүрэн хэсгийг нарны зайн хавтангаар хийсэн байна.

Ургамлыг барилгын гадна ханандаа ургуулсан байх юм.

Цэцгийг зөвхөн цонхны тавцанд байршуулдаггүй. Эндхийн сургуулиуд хана, таазыг хүртэл цэцэгжүүлсэн байх жишээтэй

Цэцгийг зөвхөн цонхны тавцанд байршуулдаггүй.

Гадна орчинд суух, амрах талбайг сургуулийн дээвэр хэсэгт шийдсэн байна.

Зургийн тайлбарыг Байгаль орчны мэдээлэл, сургалтын төвийн хөтөлбөрийн менежер Г.Батцэцэг

ҮРИЙГ ТАРЬЖ МОД УРГУУЛЖ БОЛДОГ ГЭДГИЙГ БИД МЭДЭХГҮЙ БАЙНА

ТХБ-ЗОЧИН

Мод тарих үндэсний өдөр энэ 5-р сард тохиохтой холбоотой Монгол Улсын байгаль орчны гавьяат ажилтан, биологийн ухааны доктор, профессор, Б.Чимидийг энэ дугаарын зочиноор урилаа.

Өдгөө Улаанбаатар хотын Ерөнхий менежерийн зөвлөхөөр ажиллаж буй тэр нийслэлийн ерөнхий дендрологичоор хамгийн олон буюу 20 гаруй жил ажилласан юм.

Ойрын ирээдүйд нийслэлийг хэрхэн моджуулж, ногооруулахаар төлөвлөж байна вэ?

Нийслэлд жилд 300-400-аад мянган бут сөөг, цөөн тооны том оврын модыг ерөнхий төлөвлөгөөгөөр гудамж талбайд тарьж суулгадаг. Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн уриалга санаачилгаар хэрэгжиж эхэлж буй “Нэг тэрбум мод” хөдөлгөөний хүрээнд Улаанбаатар хотод тарих 120 сая модыг Туул, Сэлбэ, Улиастай голын сав газар, нийслэлийн ногоон бүсийг хоттой холбох, гэр хорооллыг моджуулах, том цэцэрлэгт хүрээлэнгүүд байгуулах замаар хэрэгжүүлэхээр төлөвлөөд байгаа. Усны эх үүсвэрээ дагуулан нийслэлд голуудын ай сав газар, хот орчмын цэцэрлэгжүүлэлт, ногоон бүсийг тэлэх зорилготой юм.

Нийслэлд өнөөдөр суурьшлын бүсэд 270 мянган хашаа 20 мянган га талбайг эзэлж байна. Энэ бүх айл хашаандаа 5-аас доошгүй бут сөөг тарих боломжтой. “Нэг айл нэг мод” гэж яриад ганц мод тарих гээд яваад байгаа нь буруу ойлголт. Мод ганц нэгээрээ бус ханиндаа, нэг нэгнийхээ нөмөрт ургадаг. Ганц мод тарьсан айл сайхан модтой болно гэсэн итгэл үнэмшил байхгүй. Хотын айл бүр хашаандаа мод тарьж ургуулж чадвал Улаанбаатар хотын гэр хороолол хавтгайдаа ногоон ой болох бололцоотой.

Ойрын ирээдүйд нийслэлд ногоон талбай хэр ихээр нэмэгдэх бол?

Нийслэлээс Баянзүрх хайрхан уулыг Ерөнхийлөгчийн нэрэмжит цэцэрлэгт хүрээлэн болгохоор газрынх нь хэмжээг гаргаад зураг төслийг нь хийгээд явж байгаа. Нийслэлийн Засаг даргын зөвлөлийн хурлаар энэ талаар хэлэлцжэ сайшаагдаад Баянзүрх хайрханыг тэр аяар нь ой, амралт зугаалгын бүс болгохоор зорьж байгаа. Хар усан тохойгоос нааш 300 га газарт цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулахаар Баянзүрх дүүрэг ТЭЗҮ боловсруулж байна. Нийслэлд ер нь Богд уулын ар, Баянхошуу, Зүүн салаа гээд цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулах газар олон бий. Гол нь эдгээр газрыг хариуцах эзэнтэй болгож, ажлаа эхлэх ёстой. Ингэх юм бол Улаанбаатар хот эргэн тойрон ойтой, ой доторх хот болгох боломж бий. Энд нэгдсэн зохион байгуулалт, нийтийн оролцоо хамгаас чухал.

Оршуулгийн газруудыг ногооруулах, ойжуулах ажил ч чухал байна. Манай хотыг тойроод 2 мянган га-г эзэлсэн 20 орчим газар бий. Гэтэл нэг булшнаас 20 орчим төрлийн хорт хий 30-40 жил бүрэн задартлаа ялгардаг гэдэг. Үүнийг ариусгадаг зүйл нь ногоон ургамал, мод. Тийм учраас эдгээр газрыг хавтгай ой болгож өөрчлөх ёстой. Нийслэлд нэг хүнд цэцэрлэгжсэн талбай олон улсын дунджаас 2-3 дахин бага ноогдож байна. Үүнийг хотынхон бид өөрсдөө л өөрчилж чадна.

“Нэг тэрбум мод” хөдөлгөөний ач холбогдол, үр дүнг тодорхойлбол?

Манай орны ой Сибирийн урд талын бүсийнх. Богд уулнаас урагш ямар ч ой байхгүй. Хуш, нарс, шинэс, шилмүүст модны урд хязгаар зөвхөн Богд ууланд ургаж байна. Манай ой дэлхийн гол гурван усны хагалбар дээр байдаг. Урд талаасаа цөлжилт нүүрлэж дэлхийн хэмээс илүү дулаарч буй өнөөгийн нөхцөлд мөнх цэвдэг хайлж буурч байна. Тэгвэл энэ мөнх цэвдгийг мод тарьж л хамгаална.

Дэлхийн олон гол ус манай Хангай, Хэнтий, Хөвсгөлийн уулсаас эх аван олон ай сав руу урсдаг. Энэ нөхцөлд усны эх хорогдож багасгах нь ойлгомжтой. Тиймээс дэлхийн дулаарлын эсрэг, цөлжилтийн эсрэг мод тарьж эх орноо ойжуулна гэсэн Монгол улсын Ерөнхийлөгчийн санал санаачилга цаг үеэ олсон том үйл хэрэг. Гэхдээ бид бүх нийтээр хөдөлж байж л уур амьсгалын өөрчлөлтийг бууруулна.

Үүний тулд хийх ажил асар их байна. Бүх аймаг бүх сум мод үржүүлгийн газартай болох ёстой. МСҮТ-д ойн мэргэжилтэн, ажилчин, их дээд сургуулиудад ойн аж ахуйн инженерүүдээ бэлтгэж авмаар байна. Одоо бол энэ ангид залуучууд элсэхгүй байна шүү дээ. Тиймээс улсын тэтгэлгээр 100 оюутан сургаад эхэлчихсэн байхад хэдхэн жилийн дараа ойн инженерүүдтэй болно. Энэ олон сэтгүүлч, эдийн засагч, хуульч, багш нар монголыг ойжуулж чадахгүй шүү дээ. Сэтгэл байвч мэргэжлийн чадвараар дутна.

Сүүлийн жилүүдэд ойгоос мод авчирч суулгаж байгаа гэх шүүмжлэл нэлээд гарлаа. Ер нь манай улс олон арван саяар нь тариад байх мод үржүүлгийн газартай билүү?

Мод үржүүлгийн газруудтай хүмүүс бий.

Нэг сая мод ургуулж буй хүмүүс ч байна. Навчит модыг үржүүлгийн газарт мөчрөөр нь тарьж ургуулаад хотод шилжүүлдэг. Нийслэлийн гудамж, талбай дахь энэ навчит моднууд чинь мод үржүүлгийн газруудынх. Гэхдээ шинэс, гацуур, нарс, хуш гээд үржүүлгийн газраас авчираад тарьчихаж болдоггүй моднууд байна. Жишээ нь, хуш модыг жижиг самраар нь тарьдаг. Тэр жижигхэн самрын боргоцойг хотод тарихад өвс шиг гишгэгдээд өнгөрнө. 10-15 жил арчилж тордож, бойжуулах талбайг дамжуулж байж сая 4 метр л ургадаг. Тиймээс мод үржүүлгийн газар тарьж бойжуулах талбайгаар хэд хэд дамжуулан ургуулж байж хотод шилжүүлдэг. Тийм их арчилгаа, бойжуулалтын талбай дамжсан мод өөрөө үзүүрийн нахиагүй, турьгүй, хугарч гэмтсэн мөчир титэмтэй учраас хотын стандартад бараг таардаггүй юм. Харин шилжүүлэн суулгах, сийрүүлэх шаардлагатай ойн моднуудыг хотод авчирч суулгадаг. Тухайлбал уурхай, хилийн зурвас, түймрийн халз, төмөр болоод авто зам гэх мэт зайлшгүй газарт орж огтлогдох мод маш их байгаа шүү дээ. Түүнийг аваад хот суурин газрыг цэцэрлэгжүүлэхэд ашиглаж болно. Харамсалтай нь ийм ой байсаар байтал заагаад өгөхгүй, ав гэхгүй байгаа нь анхаарал татдаг.

Ер нь “Тэрбум мод” хөдөлгөөнийг амжилттай хэрэгжүүлбэ гэвэл ихэнх модыг үрээр тарих ёстой. Жишээ нь энэ уутанд байгаа атга хүрэхгүй хайлаасны үр хэдэн мянган ширхэг болно. Мянган ширхэг үр нь 7-хон граммын жинтэй гээд бод л доо. Нарсны боргоцойн үр гэхэд ийм жижигхэн хэрнээ тэвэрт багтахгүй, 30-40 метр өндөр мод болдог. Ер нь хайлаас, монос, шар хуайс гээд үрээр нь тарьдаг навчит моднууд олон бий. Хайлаас хавар 5 сарын 20-оор үрээ хаяна. Нэг модноос хэдэн зуун мянган үр авч болно. Тэр үрийг түүж аваад үрслүүлээд хоёр жилийн дараа 60 см хүртэл өндөртэй болохоор нь шилжүүлэн тарьж болно. Хайлаасаар бүрэн тохижуулсан хот хүртэл байдаг. Кавказын Абакан гэдэг

хот хоёрхон төрлийн мод тариад засч янзлаад хотоо чимэглэхсэн байна. Улаанбаатар хотод 120 сая мод тарих төлөвлөгөөг гаргахдаа 70 хувьд нь хайлаас тарина гэж төлөвлөсөн. Хайлаас 15 м өндөр ургадаг, 150 хүртэл жил насладаг, хаана ч ургачихдаг, ямар ч хэлбэрт ордог сайн мод

Тэгвэл хүмүүс бид өөрсдөө мод тарихдаа юуг анхаарах ёстой вэ?

Ерөөсөө бид экологийн боловсролоор тун тааруу байна. Одооноос хүүхдүүдээ экологийн боловсролтой болгомоор байна. Үрнээс мод ургадаг, үрийг тарьж мод ургуулж болдог гэдгийг л бид мэдэхгүй байна шүү дээ. Эмээ өвөө нар шороотой хутгалдсан хашаандаа үр хүүхдээ ирж тоглохгүй байна гэж гомдлоод яахав дээ. Нөгөө талд байгууллага, айл өрх хашаа хороо, гудам талбайгаа моджуулах гэж байгаа бол мэргэжлийн хүнээс зөвлөгөө авч модоо сонгож, төлөвлөж тарих хэрэгтэй. Хайлаас улиас тарьж мод тарих арга техниктэй болчихоор дараа нь самар тарьж болно шүү дээ. Усалгаагаа яаж хийхээс эхлээд нарийн ажиллагаа их.

Хот сууринд ус зөөгөөд аргалаад усалчихна. Хээр хөдөө мод тарьж ургуулахад усны бэрхшээл их. Яаж шийдэх ёстой юм бол?

Бид гадаргын, үерийн, борооны усыг ашиглах ёстой. “Ус уух хувиа урсгаад барчихгүй юм сан” гэж би нийтлэлдээ бичиж байсан юм. Урсаад гараад байгаа гол мөрнийхөө усыг бид ашиглаж сурмаар байна. Шишгэдийн гол Хөвсгөлөөс хойшоо урсаж гардаг. Хэрлэн, Орхон, Сэлэнгэ голууд бүгд урсаад гарчихдаг. Ер нь асуудал их бий ч иргэдийн экологийн боловсрол тааруу байгаа нь үндсэн гол асуудал. Одоо бид хүүхдүүдээ экологийн боловсрол олгох ёстой юм байна. Бид модоо тарих нь байтугай үрнээс мод ургадгийг ч мэдэхгүй байна шүү дээ. Ер нь зовж байж л модтой болно. Гэхдээ хичээвэл бид чадна.

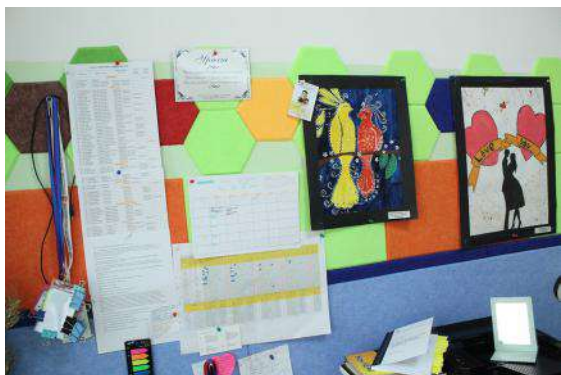
СУРАГЧДЫН ТУХЛАХ ДУРТАЙ ГАЗАР СУРГУУЛИЙН СЭТГЭЛ ЗҮЙЧИЙН ӨРӨӨ

/ЕБС-д ажиллах “Боловсролын сэтгэл зүйч” бэлтгэх санаачилгыг “ТХБ-II” төслийн хүрээнд туршин хэрэгжүүлсэн үр дүнгээс/

Зөвлөн чихмэл тоглоомоор гоёсон тод өнгөтэй гоё буйдан, загварлаг ширээ, сандал, бас дээр нь эвлүүлдэг, өрдөг тоглоом. Хүүхэд гэлтгүй томчууд хүртэл тухалж суугаад хөөрөлдмөөр. Яг ийм өрөөтэй 60 гаруй улсын сургууль зургаан аймаг, хоёр дүүрэгт бий. Цүнх нь томдсон балчир жаалууд сонгучирхан байн байн өрөөгөөр нь шатайдаг бол тэдэнд ахархсан дунд ангийнхан бие биенээ түлхэн барин ээлжлэн орох бас дуртай. Харин ахлах ангийн ах эгч нар энэ өрөөгөөр цөөхөн үзэгдэх ч ярилцах сэдэв, асуух асуулт нь “том” тул тухлавал бас чиг удна.

Ингээж л өрөөгөөр нь хүүхэд холхиж, хаалга үүдийг нь онголзуулж байвал “эзэн” нь баярлана. Хичээлийн жилийн эхэнд сурагчдын “хэн бэ” гэсэн асуултад өөрийгөө таниулах гэж хичээж байсан сургуулийн сэтгэл зүйчид өнөөдөр сурагчдын нууцыг нь чанд халгалдаг найз нь, сэтгэл засалч нь болжээ.

БШУЯ-наас батлан хэрэгжүүлж байгаа “Ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдын хичээл, сурлагын хоцрогдлыг нөхөх, арилгах цогц төлөвлөгөө”-ний хүрээнд сурагч, багш, эцэг эх, сургуулийн хэрэгцээг тодорхойлж, эргэн холбогдох сэтгэл зүйн орчин бүрдүүлэхээр ажилласан. Үүний тулд сурагч, багш, эцэг эхчүүдэд сэтгэл зүйн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх мэргэжсэн сэтгэл зүйчдийг бэлтгэх санаачилгыг “ТХБ-II” төслийн хүрээнд загвар 30 сургууль дээр 2021-2022 оны хичээлийн жилд туршин хэрэгжүүлээ. Монгол Улсын хэмжээнд бүх ЕБС-дад мэргэжсэн сэтгэл зүйч ажилладаг тогтолцоог бий болгох зорилгоор БШУЯ-ны удирдлага дор төслийн үндэсний түшиц байгууллага болох Боловсролын хүрээлэн, орон нутгийн хэрэгжүүлэгч-Байгаль орчин мэдээлэл сургалтын төв, Монголын сэтгэл зүйчдийн нийгэмлэг, “Бадамлин” ТББ гээд төрийн, төрийн бус байгууллагууд хамтран ажиллаж тодорхой үр дүнд хүрээд байна.

Төслийн зорилтот 6 аймаг, 2 дүүргийн 30 сургууль болон лаборатори, олон улсын хөтөлбөртэй сургуулиудад ажиллах нийт 64 мэргэжилтэн “Боловсролын сэтгэл зүйч”-ээр мэргэшин төгсөж, сургуулиудад ажиллаж байна. Тэдний нэг Хөвсгөл аймгийн Мөрөн сумын “Авьяас” ЕБС-ийн сэтгэл зүйч Ц.Нарангэрэлтэй ярилцлаа.

СЭТГЭЛ ЗҮЙН ЗӨВЛӨГӨӨ АВАХ НЬ ХЭВИЙН ҮЗЭГДЭЛ ГЭДГИЙГ СУРГУУЛИЙНХАН ОЙЛГОСОН

Анх сургуульд ирээд ажиллахад төсөөлж байснаас өөр байв уу?

Миний хувьд ахлах, дунд ангийн сурагчдад сэтгэлзүйн зөвлөгөө өгөхөөс гадна бага ангийн хүүхдүүдэд сургалт нөлөөллийн ажлаар дамжуулан сэтгэлзүйн боловсрол олгож байна. Өмнө нь сургалтад суусан ч ажлын талбар дээр хүүхдүүдтэй ажиллахад арай өөр байсан. Сурагчид маань сэтгэл зүйч гэж бараг

мэдэхгүй, сургуулийн коридороор явахаар хэн юм бол оо, хэн юм бол оо гэсэн нүдээр хардаг байсан. Эхний нэг сард хүүхдүүдээ ажиглаж танилцлаа. Сарын дараагаас ангиуддаа сургалт орж эхэлсэн. Бүх хүүхдийг нэг танхимд оруулаад сургалт явуулна гэхээр үр дүн тааруу санагдаад анги болгонтой тулж ажилласан. Өнөөдөр 96 ангид сургалт орлоо гэхэд дараа нь тухайн орсон агуулга дээрээ суурилсан сэдвээр эцэг эхчүүдтэй уулзаад харилцан уялдаа холбоотой явдаг. Энэ хугацаанд хүүхдүүд намайг сэтгэл зүйч гэж таньж мэддэг болж, та хэзээ манай ангид сургалт орох вэ, одоо ямар сэдвээр орох гэж байна, бүгдээрээ юуны талаар ярилцах вэ? гэх зэргээр нээлттэй харилцдаг болсон. Тэр тусмаа бага ангийн хүүхдүүдийн хувьд сургалт зөвлөгөөнд суухаараа илүү их нээлттэй болдог. Тэгээд гэртээ очоод аав ээжтэйгээ ярилцана. Аав ээж нь хүүхдээ дагаж ирээд уулзаж байх жишээтэй.

Сэтгэл зүйчийн хаалгыг татаж орж ирнэ гэдэг хүүхдүүдэд тийм ч амар биш байх даа? Дуртай биш л болов уу?

Манай өрөөнд орж ирж зөвлөгөө авдаг хүүхдүүд ихэвчлэн 6-9 дугаар ангийн охид. Хөвгүүд бас чи сэтгэл зүйчтэй уулзчих аа оръё оо, оръё гээд нэг нэгнийгээ татаж чангааж, хаалгаар түлхэлцэж байгаад орж ирдэг ч гэдэг юм уу янз бүр л байдаг. Энэ насныханд найз нөхөд, үерхэл нөхөрлөл, гэр бүлтэй нь холбоотой харилцааны асуудлууд бий. Жишээ нь ээжтэйгээ ойлголцохгүй байна, тэгээд хэлсэн чинь ээж минь надад гомдлоо гэнэ. Эсвэл найзууд маань намайг тоохгүй байгаа юм шиг гадуурхаад байна гэж ханддаг. Ярилцаад үзсэний дараа би ер нь өөрөө ингэж бодоод юм болгоныг хүндээр тусгаж аваад байгаа юм байна. Энэ чинь харилцааны энгийн хэлбэр юм байна, намайг ялгаварлаагүй, харин миний бодол юм байна гэж ойлгох тохиолдол гардаг.

Бага ангийнхны хувьд ямар нэгэн байдлаар айж ичих, санаа зовох нь бага байдаг. Завсарлагаанаар ч юм уу, эсвэл хичээл орохынхоо өмнө орж ирээд манай гэрт тийм юм болоод, би ингээд гээд хамаг бүхнээ л ярьчихдаг. Харин ахлах ангийн хүүхдүүдийн хувьд сэтгэл зүйчтэй дасан зохицох үйл явц нь арай удаан. Тэд эхний улиралд над руу хандаж ирэх нь цөөхөн байсан бол одоо тантай ярилцах гэсэн юм аа гээд орж ирдэг болсон. Эхлээд айж ичиж байсан бол дараагийн удаа бие биенээсээ айж, ичихгүй уулздаг болсон. Ер нь манай сургууль дээр нэг гоё давуу чанар байгаа. Хүүхдүүд нэг нэгнийгээ сэтгэл зүйчийн өрөөнд орлоо, юу ярьсан бол гэх зэргээр хувийн хэрэгт нь оролцдоггүй. Тэгэхээр ямар ч хүүхэд надтай уулзчихаад гараад явахдаа айдаггүй байна. Сэтгэл зүйчээс зөвлөгөө авч л байдаг, орж л байдаг, гарч л байдаг нь хэвийн үзэгдэл гэдгийг бүгд ойлгосон.

Урт удаан хугацаанд ажиллах шаардлагатай асуудал бий л байх даа?

Хэн ч намайг хайрлахгүй байна, би угаасаа өөрчлөгдөхгүй гэдэг ч юм уу иймэрхүү байдлаар өөрийгөө бусдаас тусгаарлах тохиолдлууд гардаг. Магадгүй үүнээсээ болж амиа хорлох, өөрийгөө гэмтгэх тухай бодох ч юм уу. Энэ тохиолдолд хэд хэдэн удаа уулзаж ярилцсаны дараа аливаа асуудал бэрхшээлийг арай өөр өнцгөөс харах ёстой гэдгийг ойлгодог.

Хамгийн үр дүнтэй зүйл нь юу вэ гэхээр тэр бүхнийгээ сэтгэл зүйчид орж ирээд нээлттэй ярьж чадаж байгаа нь хамгийн чухал. Миний хувьд өглөө сургуулийн босгоор алхаад л бүх хүүхдүүдтэйгээ мэндэлдэг. Гэтэл зарим хүүхдүүд надтай харилцахаас төвөгшөөсөн юм шиг заримдаа дуугүй өнгөрнө. Дараа нь “сэтгэл зүйчээ өглөө би харин тэгчихсэн байсан байхгүй юу” гэдэг ч юм уу өрөөгөөр орж ирээд учир байдлаа ярина. Хамгийн гол нь тухайн хүүхэд өөрөө ирэх ёстой. Ямар нэг байдлаар хүүхдийг шууд дагуулж ирэх ч юм уу, багш нь шууд сэтгэл зүйчтэй уулз гэдэггүй. Хүүхэд өөрөө л хүсч ирдэг. Энэ бол манай сургуулийн багш, ажиллагсдын баримталдаг зарчим. Чамд хэцүү байгаа бол сэтгэл зүйчтэй уулзаад үзээрэй гэж санал болгодог. Магадгүй хүүхэд зориглохгүй явсаар байгаад сарын дараа ч ирэх тохиолдол бий.

Баярлалаа.

ТОВЧХОН

- ЕБС-дад боловсролын сэтгэл зүйч ажилласнаар нийт давхардсан тоогоор **74 000 орчим** хүнд тусламж үйлчилгээ үзүүлэв. Тэдний **53 мянга орчим** нь сурагч, **13447** нь эцэг эх, **7535** нь багш ажилтан байна.
- Таван ментор сэтгэл зүйчийг ажиллуулж, мэргэжил, арга зүйн дэмжлэг үзүүлж, кейс илрүүлэлт, холбон зуучлах үйл ажиллагааг чиглүүлж, онцгой кейс 74-ийг илрүүлж холбон зуучлах үйл ажиллагаа явуулснаар эрсдэлт үйлдэл болохоос

урьдчилан сэргийлж чаджээ.

- ЕБС-ийн 12-р ангийн сурагчдын их дээд сургуульд элсэлтийн шалгалтын өмнөх стресс менежмент, шалгалтын үеийн сэтгэл зүйн бэлтгэлд дэмжлэг үзүүлэх, “Ковид-19” халдварт цар тахлын сурагчдад үзүүлэх сэтгэл зүйн сөрөг нөлөөллийг бууруулах зорилгоор сурагчдад чатбокс үйлчилгээ үзүүлэв. Сэтгэл зүйн боловсрол олгох, сэтгэл зүйн анхан шатны тест оношилгоог цахимаар хийх, шаардлагатай тохиолдолд сэтгэл зүйн болон бусад мэргэжлийн үйлчилгээтэй холбон зуучлах зэрэг ажлыг богино хугацаанд цаг үе мэдэрч түргэн шуурхай зохион байгууллаа. Нийт 1300 гаруй сурагчдад сэтгэл зүйн тусламж-үйлчилгээг хүргэлээ.

Д.АЛТАНСОЛОНГО "ХҮҮХДҮҮДЭЭС ГАДНА СУМЫН ИРГЭДТЭЙ АЖИЛЛАХЫГ ХИЧЭЭЖ БАЙНА"

Булган аймгийн Хишиг-Өндөр сумын ЕБС-ийн сэтгэл зүйч Д.Алтансолонго тус сургуульдаа хоёр жилийн гэрээтэй ажиллаж байна.

Сургуулийн сурагчдад сэтгэл зүйтэй холбоотой ямар асуудлууд тулгарч байна?

Хүүхэд бүрийн нас насны онцлогтой холбоотой асуудлууд байдаг. Бага ангийн хүүхдүүдэд сурах үйлийн бэрхшээл, анги хамт олонтойгоо нийлэхгүй байх, ковидтой холбоотой хүүхдүүдийн нийгэмших үйл явц удааширч үзэл бодлоо илэрхийлэх тал дээр дутмаг байна. Дунд ангийн хүүхдүүдийн хувьд хамгийн чухал орон зай нь найз нөхөд. Иймээс найз нөхөд нь өөрийг нь тоохгүй байх, үл хүндэтгэх ч гэдэг юм уу, ганцаардсан мэдрэмжийг их авч байна.

Миний хувьд дотуур байранд амьдарч байгаа давуу талаа ашиглаад, амралтын өдрүүдээр байрныхаа хүүхдүүдтэй ажилладаг. Нийтлэг асуудал нь үе тэнгийн дарамт. Үе тэнгийн дарамт гэдэг нь би багадаа дарамтлуулдаг байсан, би дунд ангидаа ингэдэг л байсан гэдэг байдлаар хэн нэгнийг дарамтлах асуудал гарна. Нэг ёсондоо сэтгэл зүйн гэмтэл нь эдгэрэхгүй явсаар байгаад эргээд хэн нэгнээс хариу авах гэсэн хандлагатай болдог. Харин охидын хувьд гэр орноосоо хол байх нь ганцаардсан мэдрэмжийг өгч, намайг хайрлахгүй байна, тоохгүй байна, би ганцаараа шүү дээ гэсэн гомдол, хандлага ажиглагддаг.

Сургуулийн сэтгэл зүйч гэдэг сумын сэтгэл зүйч л гэсэн үг гэж нэг сумын Засаг дарга тодорхойлж байсан гэсэн. Ажлын хүрээ хамаарал зөвхөн сурагчдаар, сургуулийн хамт олноор хязгаарлагдахгүй байгаа болов уу?

Тийм ээ. Сэтгэл зүйн зөвлөгөө авъя, тусламж хэрэгтэй гэсэн бүгдэд нээлттэй. Томчуудын тухайд архидан согтуурах, хулгайд холбогдох, гэр бүлийн хүчирхийлэл гээд асуудал гарна. Тэдэнд зөвлөгөө өгөх гэхээс илүү үйлчлүүлэгчийнхээ асуудлыг тодруулж, мэдрэмжийг нь хуваалцах нь миний ажлын гол зорилго.

Тиймээс тэгэх ёстой гэж шууд чиглүүлэхийг урьтал болгодоггүй. Мэдрэмжээ л хуваалцана. Сум орон нутгийн онцлогоос хамаараад томчуудын хувьд хэн нэгэнд шууд нууцаа хуваалцах нь маш хэцүү зүйл. Ярих хэрэгцээ байсан ч итгэлийг нь даах хүн ховор гэдэг утгаар нээлттэй байж чаддаггүй. Иймээс нэгэнт энэ суманд ажиллахаар ирсэн учраас хүүхдүүдээс гадна эцэг эхчүүд, сумын иргэдтэй давхар ажиллахыг хичээж байна.

ТОВЧХОН

- “ТХБ-II” төслөөс боловсролын сэтгэл зүйчдийн сургалт, мэргэшүүлэх үйл ажиллагаанд 60 сая, 25 сургуулийн 26 сэтгэл зүйчийн өрөө тасалгааны тохижилт, тоног төхөөрөмжид зориулж 120 гаруй сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалт, нийт 180 сая төгрөгийн дэмжлэгийг үзүүлээ.
- 26 сэтгэл зүйчийн цалин, урамшууллыг орон нутгийн төсвөөс шийдвэрлэж одоогийн байдлаар 130 гаруй сая төгрөг зарцуулаад байна.
- ШХА, “ТХБ-II” төслийн дэмжлэгтэй “ЕБС-ийн багш, суралцагч, эцэг эх асран хамгаалагчид үзүүлэх нийгэм сэтгэл зүйн үйлчилгээний талаар баримтлах бодлого боловсруулах” олон талын төлөөлөл бүхий БШУЯ, Боловсролын хүрээлэн болон Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх институт /хуучин нэрээр/ Монголын сэтгэл зүйчдийн нийгэмлэг ТББ, “Бадамлин” ТББ, Сэтгэл судлалын үндэсний төв, Хэрэглээний сэтгэл судлалын хүрээлэн, “Монгол өрх” сэтгэл зүйн хүрээлэн, “Гэр бүл анхаарлын төвд” сэтгэл зүйн төв, “Мета” сэтгэл судлалын хүрээлэн зэрэг төр, төрийн бус байгууллага тууштай хамтран ажиллаж байгаа нь энэхүү үйл ажиллагааг тогтвортой үргэлжлэн тасралтгүй ажиллахад таатай нөлөө үзүүлж байна.

СУМЫНХАА ХОГИЙГ 50 ХУВЬ БУУРУУЛЖ ЧАДСАН ААВ

/Санаа өгч, сэдэл үүсгэх сайхан түүхээс/

ТХБ-МИНИЙ ОРОЛЦОО

“Тогтвортой хөгжилд миний оролцоо” булангийн анхны дугаарт Төв аймгийн Заамар суманд хог хаягдлыг ангилан ялгаж, дахин ашиглах ажлыг эхлүүлж чадсан Шаравын Энхтайваныг онцолж байна. Түүний санаачилга хэд хэдэн удаа унаж, дэмжигдээгүй ч тэр огт шантраагүй юм. Тэр ингэж ярилаа...

Дахин дахин буцаасан ч дахин дахин оролдсон

Би 2015 онд “Мөнх ногоон хас” ТББ-ыг үүсгэн байгуулснаас хойш хууль бус уул уурхайтай тэмцэх, байгаль хамгаалах чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байна. 2011-2013 онд Заамар сумынхаа Хайлааст багийн хогийг ачиж зөөдөг байхдаа хог хаягдлын ихэнх хэсгийг дахин боловсруулах боломжтой дахивар хог эзэлж байгааг хараад гайхдаг байлаа. Тэр үед зөвхөн төмөр, зэс, гууль, хөнгөн цагаан зэрэг металл хаягдлыг цуглуулж тушаадаг байсан. Дараа нь хуванцар сав, гялгар уут, архины

шил зэрэг хаягдал авдаг болохыг мэдсэн. Мөн ТББ-д зориулсан сургалт, семинарт оролцож байхдаа байгальд удаан задардаг хог хаягдлын талаар ойлголт, мэдээлэлтэй болсон. Тэгээд хог хаягдлыг дахин боловсруулж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулах төсөл бичиж, орон нутагтаа хэд хэдэн удаа хандсан ч дэмжигдээгүй. Харин 2020 онд бичсэн төслийг маань дэмжиж, өнгөрсөн жил тоног төхөөрөмжийн дэмжлэг авснаар үйл ажиллагаагаа явуулах боломжтой болсон. Преслэгч төхөөрөмжөө “Пластик Центр” ХХК-тай тохиролцож Хятад улсаас сум орон нутгийн санхүүгийн эх үүсвэрээр 8 сая төгрөгөөр худалдан авсан. Ингээд Заамар сумын уугуул иргэний байгуулсан “Пластик Центр” ХХК-тай Сумын иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын тэргүүлэгч Л.Шижирбаатарын тусламжтайгаар холбогдож гялгар уутыг преслэн хот руу тээвэрлэдэг болоод байна.

Албан байгууллагууд хогоо ангилан ялгаж өгдөг болсон

Одоогоор манай багаас гадна уул уурхайн компани, бусад байгууллага хог хаягдлаа ангилан ялгаж, авчирч өгдөг болсон. Эхлээд зөвхөн гялгар цаас хуванцар сав преслэж зөөдөг байсан бол энэ жилээс цаасан хайрцаг преслэж эхэллээ. Мөн хаягдал шил цуглуулж эхлээд байна. Сардаа нэгээс хоёр удаа хот руу тээвэр хийдэг. Нэг удаагийн ачилтаар 1-1.5 тонн дахивар ачдаг. Гэхдээ энэ бол зөвхөн преслэж боосон ачилт. Хүүхдүүд болон

хоёрдогч түүхий эд байнга цуглуулж өгдөг хүмүүсээ урамшуулах үүднээс худалдаж авдаг. Найз нөхөд, ах дүүс болон зарим албан байгууллагууд шууд үнэгүй өгдөг. Өндөр ашигтай биш ч бас хоосонгүй юм билээ. Өмнө нь сарын 600 мянган төгрөгийн цалинтай хамгаалалтын албанд ажилладаг байсан бол одоо сарын цалингаа элбэг нугалаад олчихдог болохоор сайхан байна. Гэхдээ ашиг орлогоос илүү тэр их хаягдал байгаль орчин бохирдуулахгүй

бүтээгдэхүүн болж байгаад баярлаж явдаг. Мөн ашиг орлогоо зөв зохицуулж багийн төвийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлж, мод тарих ажилдаа зарцуулах боломжтой болж байгаад баярлаж байна.

Сум болгон преслэгчтэй болчихвол хог хаягдал нь 50 хувиар буурна

Сум, орон нутгийн хүмүүсийн хандлага өөрчлөгдөж байна. Өмнө нь хогоо хурдхан ачуулахыг л боддог байсан бол одоо “том уут үлдээгээч. Ангилж ялгаад хийж байя”, “хураасан сав багтахаа байх нь. Ирж аваарай” гэх зэргээр холбоо харилцаатай болсон. Хүү бид хоёрын ажил эрт эхэлж, орой дуусдаг ч хоёрдогч түүхий эдийн нөөц барагддаггүй. Ангилж ялгаж, таг бөглөөг нь авч преслэдэг болохоор цаг их ордог. Сум болгон нэг ийм преслэгчтэй болчихвол хог хаягдал бараг 50 хувиар буурч, байгаль орчинд ээлтэй болно доо гэж бодогдох юм. Заамар сумын хувьд хог хаягдлыг бууруулж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулж дэмжиж байгаа анхны сумдын нэг болж байгаад талархуштай.

Манай том хүү одоо хорь гарч яваа ч хөгжлийн бэрхшээлтэй болохоор яг л бага ангийн хүүхэд л гэсэн үг. Техникт сонирхол ихтэй. Түлхүүр багаж бариад төмөр ухаж боолт тайлж суух дуртай. Машинд суух, хөгжим сонсох хоббитой. Хоёулаа тээвэр хийж, хот орно. Хүүдээ тоглолт үзүүлж дуртай дуучидтай нь хамт зургийг чинь авч өгнө гэхээр их баярладаг. Удахгүй хот явна аа аав хүү хоёр.

Төв аймгийн Заамар сум Шаравын Энхтайван

ЖУЖИГЧИЛСЭН ТОГЛОЛТООР ЖЕНДЕРИЙН ОЙЛГОЛТЫГ ТҮГЭЭЖ БАЙНА

"ТХБ-II" төслийн дэмжлэгтэй Мэргэжлийн Боловсрол Сургалт Түншлэл ТББ-аас "Жүжигчилсэн тоглолтоор дамжуулан жендерийн ойлголтыг түгээх дэлгэрүүлэх нь" ГАТТ (Gender Awareness Through Theatre-GATT) сургалтыг нийслэлийн Баянгол дүүргийн “Шинэ эхлэл” олон улсын лаборатори сургууль, мөн 28 дугаар ЕБС-д амжилттай зохион байгууллаа. Тус сургалтад нийт дөрвөн ерөнхий боловсролын сургуулийн 160 гаруй сурагчид хамрагдаад байна. ГАТТ сургалт нь жүжигчилсэн тоглолтоор дамжуулан залуу үеийнхэн ялгаварлан гадуурхалтыг ялгаж мэддэг болгох, нөхцөл байдалд хариу үйлдэл үзүүлж эерэг өөрчлөлт, оролцоонд уриалж чадавхжуулах зорилготой.

Театраар дамжуулан илэрхийлэх аргачлал гэж юу вэ?

ГАТТ сургалт нь Бразилын жүжгийн зохиолч Аугусто Боалын үндэслэсэн ‘Ялгаварлан гадуурхалтыг театраар дамжуулан илэрхийлэх аргачлал’-ыг ашигладаг. Харилцан ярилцах замаар

жүжгийн зохиолоо бүтээж, засварлах явцад багш, суралцагчид жүжигчид, зохиолчийн аль алины үүргийг гүйцэтгэх бөгөөд хэлэлцүүлэг жүжгийн үр дүнд оролцогч жендерийн ялгаварлан гадуурхалтын жишээг эерэг болон сөрөг шийдлээр өөрчлөн тоглоно. Энэхүү сургалтаар дамжуулан оролцогчид жендерийн зөрчил, ялгаварлан гадуурхалт хэрхэн бий болдог, энэ бүхэнд өртвөл ямар мэдрэмж төрдөг, мөн ямар арга хэмжээ авах боломжтой талаар олж мэддэг байна.

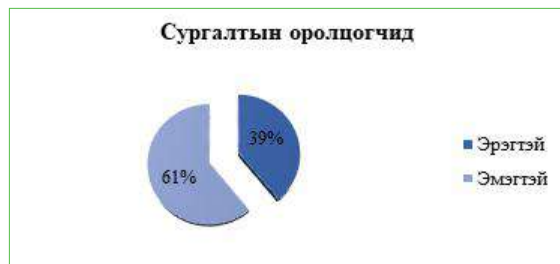

Аугусто Баол “Театр бол нийгмийн тусгал, нийгмийн шинэлэг санаанууд, хэвшмэл ойлголтыг жүжгээр дамжуулан илчилж, өөрчлөн найруулах талбар” хэмээн үздэг байв. Түүний баримталдаг гол зарчим нь “Бүтээх замаар суралцах” юм.

“ГАТТ” СУРГАЛТЫН ҮР ДҮН

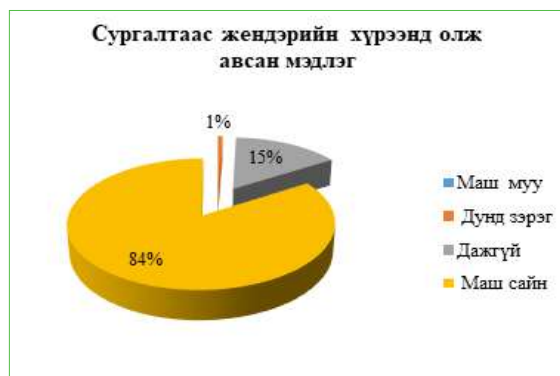
"ТХБ-II" төслийн дэмжлэгтэй Мэргэжлийн Боловсрол Сургалт Түншлэл ТББ-аас "Жүжигчилсэн тоглолтоор дамжуулан жендерийн ойлголтыг түгээх дэлгэрүүлэх нь" сургалт зохион байгуулсны дараа, сурагчдаас судалгаа авахад дараах үр дүн гарсан байна.

Нийт оролцогчдын 61 эрэгтэй (39%), 95 эмэгтэй (61%) сурагч байлаа.

Сургалтын сэтгэл ханамж 97 хувь байна.

Хөвсгөл аймаг

ӨГЛӨӨНИЙ ЦАЙГАА ӨӨРТӨӨ ЗОРИУЛДАГ СУРГУУЛИЙНХАН

Хөвсгөл аймгийн Мөрөн сумын “Авьяас” эко сургууль сурагчдынхаа дунд судалгаа явуулахад 45 хувь нь өглөөний цайгаа тогтмол уудаг гэж хариулжээ. Харин дийлэнх нь оройтож босдог, хичээлдээ яардаг, өглөөний цай ууж хэвшээгүй эсвэл уух гэхээр байдаггүй зэрэг шалтгаанаар унд уухгүйгээр хичээлдээ явдаг байна. Энэ бол “Авьяас” сургуулийн Тогтвортой хөгжлийн боловсрол-II (ТХБ-II) төслийн дэд төслөөр хэрэгжүүлж байгаа “Зөвлөгч зөгий” хөтөлбөрийн гарааны үнэлгээ байлаа. Иймээс хүүхэд бүрийг өглөөний цай уухын ач тус, үр дүнгийн тухай шинжлэх ухааны ойлголт мэдээлэлтэй болгохоор 50 сурагчаа сургагч багшаар бэлтгэжээ. Эхлээд тус сургуулийн биологи, эрүүл мэндийн багш нар 50 хүүхдэд өглөөний цайны ач тус, үр дүнгийн талаар заасан бол дараа нь энэ хүүхдүүд ангиудад өглөөний цайны ач тусын талаар хичээл орж эхэлсэн байна. Тэднийг “Зөвлөгч зөгий” багийнхан гэж нэрлэдэг.

“ЗӨВЛӨГЧ ЗӨГИЙ” БОЛСОН НЬ

Сурагч сургагч багш болсон түүхээс

Энэ бол “Авьяас” сургуулийн 7а ангийн сурагч Э.Эрдэнэт-Од. Тэр Э.Энэрэлт-Од, Э.Эрдэнэзаяа гэж хоёр дүү, аав ээжийнхээ хамт амьдардаг.

Охидын ээж Ц.ЭРДЭНЭЦЭЦЭГ “Нэг орой охин маань ээжээ би сайн дураараа “Зөвлөгч зөгий” багийн гишүүн болчихлоо гээд их баяртай ирсэн. Миний охин ярианы чадвар, үгийн баялаг тийм ч сайн биш, бүрэг ичимхий, даруухан талдаа хүүхэд л дээ. Харин энэ сургалтад суугаад их өөрчлөгдсөн. Эхэндээ “их гоё сургалт байна, олон юм мэдэж авлаа. Хүүхдүүдэд хичээл заах нь надад гоё сонирхолтой байна, даанч би чадах болов уу?” гээд эмээж, айдастэй байгаа нь анзаарагдсан.

Тиймээс аав, дүү нартай нь хамт сууж байгаад ярилцлаа. Сургуулиас нь ийм гоё сургалт зохиогоод миний охин сургагч багш болчихсон юм чинь “хичээлээ заа, чи чадна аа” гээд бүгд урам зориг өгсөн. Тэгээд аав нь самбар дээр наах хэрэглэл, юмнуудыг нь цуглуулж, би охинтойгоо компьютер дээр суугаад хичээлээ бэлтгэлээ. Охин маань маргааш нь амжилттай зааж чадсан. Хичээл заах үед нь би эрүүл мэндийн багштай нь хамт байсан болохоор миний охин өөртэй итгэлтэй, баяр хөөртэй хичээлээ зааж, түүнээс хойш манай хүүхэд дуу шуу ороод л нөгөө хаалттай, бүрэг ичимхий байдал нь үгүй болж, их өөрчлөгдсөн. Дараа нь бүр олон байгууллагаар явж заана гэж байна шүү дээ. Би ингээд багш болчихлоо гээд л их нээлттэй, чөлөөтэй болсон” гэж ярьсан юм.

Э.ЭРДЭНЭТ-ОД “Анх удаа хичээл заахдаа аймаар их сандарч, айж байсан. Ээж маань надад тусалсан болохоор хичээлээ сандралгүй гоё орсон. Хүүхдүүд хичээлдээ идэвхтэй оролцож байсан. Зарим нь өглөө унтчихаад, хичээлээсээ хоцрох гэж яараад ундаа уулгүй гараад ирдэг. Гэрт нь идэх юм байдаггүй хүүхдүүд ч байсан. Өглөөний цайгаа уугаагүй хүүхдүүд үдээс хойш завсарлагааны дараа өлссөнөөсөө болж, ангиас хурдан гарах гээд яараад байсан” гэв.

Э.Энэрэлт-Одын хувьд сургууль дээрээ хичээл заагаад зогсохгүй, гэр бүлийнхээ хувьд бас зөвлөгч нь болсон байна. Ээж нь өглөө бүр арвайн гурилыг шар тостой зуурч өгдөг ч, хүүхдүүд нь идэх дуртай биш, өөр амттайг илүү сонирхдог байлаа. Харин Энэрэлт-Од сургагч багш болсныхоо дараа арвайн гурилд хүний биед хэрэгтэй олон амин дэм агуулдаг тухай, шар тос нь гэдэсний гүрвэлзэх хөдөлгөөнийг сайжруулж, өтгөн хатахаас сэргийлдэг талаар шинжлэх ухааны үндэстэй ойлгож авсан байна. Тэгээд ээжийгээ өөрт нь хамгийн хэрэгтэй өглөөний цай бэлддэг байсныг хэлж, дүү нартаа ч гэсэн зааж зөвлөдөг болжээ.

Э.Эрдэнэт-Одын дүү Э.ЭНЭРЭЛТ-ОД “Ээж өглөө босоод арвайн гурил зуураад ширээн дээр тавихад, би хажуу талд нь байгаа элсэн чихэртэй талх, гурилан боовыг л иддэг байсан. Тэгэхэд Олноо аниа орж ирээд энэ арвайн гурил чинь маш сайн гээд арвайн гурилны талаар ярьж өгсөн. Одоо ач тусыг нь мэдээд арвайн гурилаа иддэг болсон” гэлээ.

ӨГЛӨӨНИЙ ЦАЙГАА УУГААГҮЙ ХҮҮХДҮҮДИЙН УУР НЬ ХҮРДЭГ

“Зөвлөгч зөгий” багийн гишүүн 6б ангийн сурагч Т.Энгүүн, Б.Отгон-Эрдэнэ нар хамтдаа өглөөний цайны ач тусын талаар хичээл ордог. Тэд “Хүүхдүүдэд мэдэхгүй юмыг нь зааж байгаа болохоор гоё идэвхтэй оролцдог. Том ангийн ах эгч нар ч гэсэн бид хоёрын үгийг их сайн авдаг. Өглөөний цай уух нь дархлааг дэмжиж, оюуны чадамжийг сайжруулна. Тэгэхээр юмыг хурдан ойлгож, хичээлдээ төвлөрч чаддаг. Гэтэл зарим хүүхдүүд цаг нь амжихгүйгээс өглөөний цайгаа уудаггүй. Цайгаа уухгүй ирэхээр өлсөөд уур нь хүрээд таарсан болгоноо барьж авж, цохичих гээд байгаа юм шиг байдаг гэсэн. Ер нь хоол бодоод анхаарал нь төвлөрч чаддаггүй, хичээлээ ойлгодоггүй. Харин хүүхдүүд сургалтад сууснаас хойш ямар ач тустай гэдгийг нь мэдээд өглөөний цайгаа тогтмол уудаг болсон” гэж ярилаа.

“Авьяас” сургуулийн түүх, нийгмийн ухааны багш Д.НАРАНСАЙХАН: Багш нар хичээл заахдаа аливаа зүйлийг арай өөрөөр “өндөр” дээрээс харж хэлдэг байж болох юм. “Зөвлөгч зөгий” аргачлал нь хүүхдүүд өөрийн ойлгосноор энгийн үг хэллэгээр үеийнхэндээ зааж байгаа болохоор хүүхдүүд их сонирхож, хүлээж авдаг юм байна. Үүний үр дүнд манай сургуулийн 750-иад хүүхэд өглөөний цай уухын ач тус, үр дүнгийн талаар ойлгож авсан. Тэдний цаана байгаа 1500 гаруй аав ээж, бас нь өвөө эмээ, ах эгч, дүү нар гээд нийт 3000 орчим хүнд нөлөөлж байна. Ингэж өглөөний цай уухын ач тусыг олон нийтэд ойлгуулснаар ирээдүйн эрүүл Монгол иргэнийг бэлтгэхэд тодорхой хувь нэмэр оруулж байна гэж үзэж байна. Энэ хүүхдүүд цаашдаа байгууллагуудаар явж, сургалтаа хийхээр төлөвлөсөн.

БЭРХШЭЭЛИЙГ БОЛОМЖ БОЛГОСОН ТҮҮХ

“Авьяас” сургуулийн 3а ангийн сурагч М.Бодь-Эрдэнэ аавтайгаа хамт хуруу зайны сав бүтээв. Аав нь анх сургууль дээр нь “Хуруу зайны хөр хөнөөл” аян өрнөж байгааг багшаас нь сонсоод хүүтэйгээ хамт бүтээл хийхээр шийджээ. Ингээд ээжийнх нь хэрэглээд дууссан тосны саван дээр шар өнгийн хуулга нааж, дээр нь хар хуулгаар “батарейн сав” гэж бичсэн байна. Саванд тэр даруй энгийн хуруу зайнаас гадна, гар утасны батареи, бугуйн цагны жижиг бөөрөнхий зай зэрэг 10 гаруй жижиг зай цуглажээ. Жаахан дүү нь хүртэл хуруу зай харагдвал энэ сав руу хийдэг болов.

Бас аав нь хүүгийнхээ ангид яг батареи шиг хэлбэр загвартай хуруу зайны хаягдал цуглуулах сав хийж өгөхөөр өөрийн найз Өөскөдөө хандсан байна. Ингээд хуруу зайны загварыг нь явуултал, угийн гарын үр дүйтэй найз нь барилгад хэрэглэдэг цагаан хоолой ашиглан бодсоноос ч гоё том сав хийж өгчээ.

Ингэж “Хуруу зайны хор хөнөөл” аянд гэр бүлээрээ амжилттай оролцсон М.Бодь-Эрдэнийн гэр бүл “ТХБ-II” төслийн хүрээнд сургуульд нь зохион байгуулагдсан “Ирээдүйгээ золиослохгүйгээр хамтдаа хөгжье” уралдаанд амжилттай оролцож “шилдэг бүтээлч гэр бүл”ээр шалгарсан байна. М.Бодь-Эрдэнэ хүүхэд багачууддаа хандаж “нэг ширхэг хуруу зайг газарт хаяснаар 4 мкв газрын хөрсийг бохирдуулна. Бохирдсон хөрсөн дээр ургамал ногоо ургахгүй, дээрээс нь эргэн тойрон дахь ус, агаарыг хордуулдаг. Ийм болохоор батарейгаа зориулалтын саванд хийж, эх дэлхийгээ хайрлагчаа” гэж уриаллаа.

М.Бодь-Эрдэнийн хувьд анх сургуульд орохдоо хэл ярианы хувьд бага зэрэг бэрхшээлтэй байсан тул ээж нь хичээлд нь хамт сууж тусалдаг байв. Ийнхүү гэр бүлийнхэн нь түүнд байнга тусалж дэмжсэний ачаар өнөөдөр өөрийгөө чөлөөтэй илэрхийлж чаддаг болж, үеийн найзуудаа тогтвортой хөгжлийн боловсрол эзэмшихийг уриалж байна.

Орхон аймаг

ДОТООД ОРЧНЫХОО АГААРЫГ ЦЭВЭРШҮҮЛСНЭЭР ХҮҮХДИЙН ӨВЧЛӨЛ БУУРСАН

Орхон аймгийн Баян-Өндөр сумын ерөнхий боловсролын 5 дугаар сургууль анги, танхимынхаа дотоод орчны агаарын чанарыг сайжруулж, хүүхдэд ээлтэй аюулгүй орчин бүрдүүлэх зорилгоор “ТХБ-II” төслийн хүрээнд “Агаарын чанар-аюулгүй орчин” төслөө амжилттай хэрэгжүүлсээр байна. Тэд юун түрүүнд ангиудын дотоод орчны бохирдлыг тогтоосон. Орхон аймгийн хувьд “Эрдэнэг” үйлдвэрийн тоосжилтоос үүдэн нарийн ширхэгт тоосонцрын хэмжээ ихтэй. Энэ нь анги танхимын дотоод орчинд сөргөөр нөлөөлдөг. Мөн бага бүлгийн нэг анги дунджаар 50, дунд бүлгийнх 40 орчим хүүхэдтэй хичээллэдэг учир анги нь бүгчим, агаар сэлгэлт тааруу байв. Иймээс агаарын чанарыг хэрхэн сайжруулах талаар эцэг эх, багш сурагч, сургуулийн ажилчид хамтран зөвлөлдсөний эцэст бүх анги танхимд агаар чийгшүүлэгч суурилуулсан юм. Мөн сургуулийн зүгээс эцэг эхчүүдтэй

хамтран нөөц бололцоогоо ашиглаж бүх ангийн цонхонд хязгаарлагч хийжээ.

Харин эдгээрийг тогтмол ажиллуулж, анги танхимд “Агаарын чанар-аюулгүй орчин”-ыг хянаж байдаг эзэд нь сурагчид. Жишээлбэл, агаар цэвэршүүлэгчийг хэр урт хугацаанд асааж хэрэглэх нь тухайн ангийн эзлэхүүнээс шууд хамаардаг. Тэгвэл математикийн багшийн тусламжтайгаар ангийн эзлэхүүнээ хэмжиж, мөн ангийн агаарыг хэдий хугацаанд цэвэрлэх боломжтойг давхар тооцоолж, агаар цэвэршүүлэгчээ ажиллуулдаг. Ингэж байгалийн ухааны хичээлүүдийг бодит практик, туршилтаар дамжуулан хүүхдүүддээ ойлгуулдаг байна.

Орхон аймгийн 5 дугаар сургуулийн 10б анги сурагч Ө.ӨНӨБОЛД: Манай баг угаалгын шингэний туршилт хийж байсан. Угаалгын нунтагыг савнаас нь гаргаж ус руу цацахад, мөн хувцсаа угаахад их хурц үнэртэж байсан. Ингээд угаалга хийхэд агаарт ямар органик нэгдэл ялгардаг болохыг багштайгаа туршиж мэдсэн. Хэрэв чанаргүй, баталгаагүй угаалгийн нунтаг авбал тэр нь ямар хурдан хүний биед нөлөөлөхийг мэдсэн. Би нэг удаа цайруулагч бодистой усанд бээлий өмсөхгүй хувцсаа угаахад гарын арьс маань улайж харшил өгч эхэлсэн. Үүнээс хойш хувцсаа угаахдаа бээлий, маск хэрэглэж, бас цонхоо онгойлгож, агаар сэлгэдэг болсон. Ингэж угаалгийн нунтаг дотоод орчны агаарт муугаар нөлөөлдөг юм байна гэдгийг мэдэж, гэрийнхэндээ ч мөн ойлгууллаа.

Хэнтий аймаг

“ЭРҮҮЛ ХҮНС- ЭНХ АМЬДРАЛ” ТӨСЛИЙН ҮР ДҮН

“Тогтвортой хөгжлийн боловсрол-II” төсөл амжилттай хэрэгжиж буй Хэнтий аймгийн Хэрлэн сумын ерөнхий боловсролын “Тэмүүжин” цогцолбор сургууль нь 2000 гаруй сурагч, 122 багш, ажилтантай. Энэ сургуулийн “ТХБ-II” төслийн хүрээнд хэрэгжүүлсэн жижиг төслийн туршлагаас Нидерланд улсад болсон ОУ-ын хурлаар манай төлөөлөгчид танилцууллаа.

Сургууль бүхлээрээ ажиллах арга хандлага, /СБААХ/ арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх, улс орнуудад хэрэгжиж буй арга зүйгээс туршлага судлах зорилго бүхий тус олон улсын хурал нь өнгөрсөн 3 дугаар сард болсон юм.

ГАРААНЫ ҮНЭЛГЭЭ: 2020 онд “ТХБ-II” төслийн дэмжлэгтэйгээр сургууль өөрийн үнэлгээний хяналтын хуудсаар үнэлгээ хийхэд хог хаягдлын менежмент анхаарал татахуйц түвшинд байна гэж гарчээ. Сургуулийн хог хаягдалд дахин нарийвчилсан судалгаа хийхэд хагас боловсруулсан бүтээгдэхүүн болон бэлэн хоолны хуванцар сав, баглаа боодол их байсан нь анхаарал татжээ.

ЭХЛЭЛ: Иймээс багш сурагчдын өөртөө болон байгальд ээлтэй зөв амьдралд суралцахуйг дэмжин, сургуулийн орчин дахь хог хаягдлын ул мөрийг багасгах зорилгоор “Эрүүл хүнс- Энх амьдрал” төслийг “ТХБ-II” төслөөр хэрэгжүүллээ.

ҮЙЛ ЯВИЦ: Энэ хүрээнд “Хүнсний бүтээгдэхүүнээ зөв сонгож, зөв дадал хэвшилд суралцах нь” сэдэвт 40 цагийн 12 хөтөлбөр боловсруулан 1-12 дугаар ангид зааж хэрэгжүүлээд байна. Мөн гэр бүлд зориулсан цахим сургалтыг сард нэг удаа зохион байгуулж, шинэ санаа дэвшүүлж, хэрэгжүүлж хэвшсэн байдалтай нь танилцаж байна. Ингэхдээ сурагчдын өдрийн хоолоо хэрхэн сонгож бэлтгэж байгаа, өндөр, жин, сурах идэвх оролцоо, гэр бүлээрээ хамтран шийдсэн шийдэл, сэтгэгдэл, нөлөөлөл зэргийг ажиглалт, судалгааны аргаар дүгнэлээ.

ҮР ДҮН: “Эрүүл хүнс-Энх амьдрал” жижиг төслийг сурагч, багш, ажилтан, тэдний гэр бүл, эцэг эх, багийн иргэд, олон нийтийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүллээ. Ингэхдээ СБААХ-д суурилсан өөрийн үнэлгээний үр дүн, холбогдох судалгаа, сургуулийн эрхэм зорилго, эко сургууль хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй “Эрүүл амьдралын хэв маяг” сэдэв чиглэлтэй уялдуулав. Тодруулбал Хэрлэн сумын 1. 4. 9 дүгээр цэцэрлэг, аймгийн ЗДТГ, Боловсролын газар, Байгаль орчин аялал жуулчлалын газар, Мэргэжлийн хяналтын газар, Хэрлэн голын сав газрын захиргаа, “Дэлхийн зөн”, ХЭННЭС зэрэг ТББ, “Нөмрөг Алтай” ХХК-д зориулсан сургалтын хөтөлбөр боловсруулж, эрүүл зөв хооллолтын хэрэгцээ, мэдлэг, чадвар, соёл олгох сургалт зохион байгууллаа. Сургалт үзэсгэлэнгийн танхим бүхий жишиг цайны газрыг мөн байгуулав. Ингэж СБААХ-ыг нэвтрүүлэх үйл ажиллагааны явц, үр дүн сайжирснаар эрүүл, зөв хооллолтын талаар мэдлэг мэдээллээ хуваалцах, эцэг эхчүүд хүүхэд, гэр бүлийнхээ хоол хүнсний хэрэгцээ, хэрэглээ, сонголтыг зөв болгож хэвшүүлэхэд нөлөө үзүүлсэн ажил боллоо.

20 ХУВЬ НЬ ИЛҮҮДЭЛ ЖИНГЭЭ БУУРУУЛЖ ЧАДСАН

Хэнтий аймгийн Хэрлэн сумын “Тэмүүжин” цогцолбор сургуулийн баг санамсаргүй түүврийн аргаар 900 сурагчийг сонгон “Биеийн жингийн индекс” (БЖИ)-ийг тодорхойлжээ. Ингэхэд 35,4% нь жингийн алдагдалтай, 12,6% нь илүүдэл жинтэй, 57,6% нь хэвийн, 46,4% нь шүдний өвчлөлтэй байсны зэрэгцээ ахлах ангийн сурагчдын 11% нь буруу дадал хэвшлээс үүдэлтэй арьсны эмгэгтэй байв.

Харин тодорхой хугацааны дараа давтан судалгаагаар буурсан үзүүлэлт харагдсан нь “ТХБ-II” төслийн дэд төслийн бодит үр дүн гэж сургуулийн хамт олон үзэж байна. Мөн багш, ажилтны 61,5 хувь нь илүүдэл жинтэй байснаас 43 хувьд хүрч буурсан нь томоохон амжилт хэмээн онцлов.

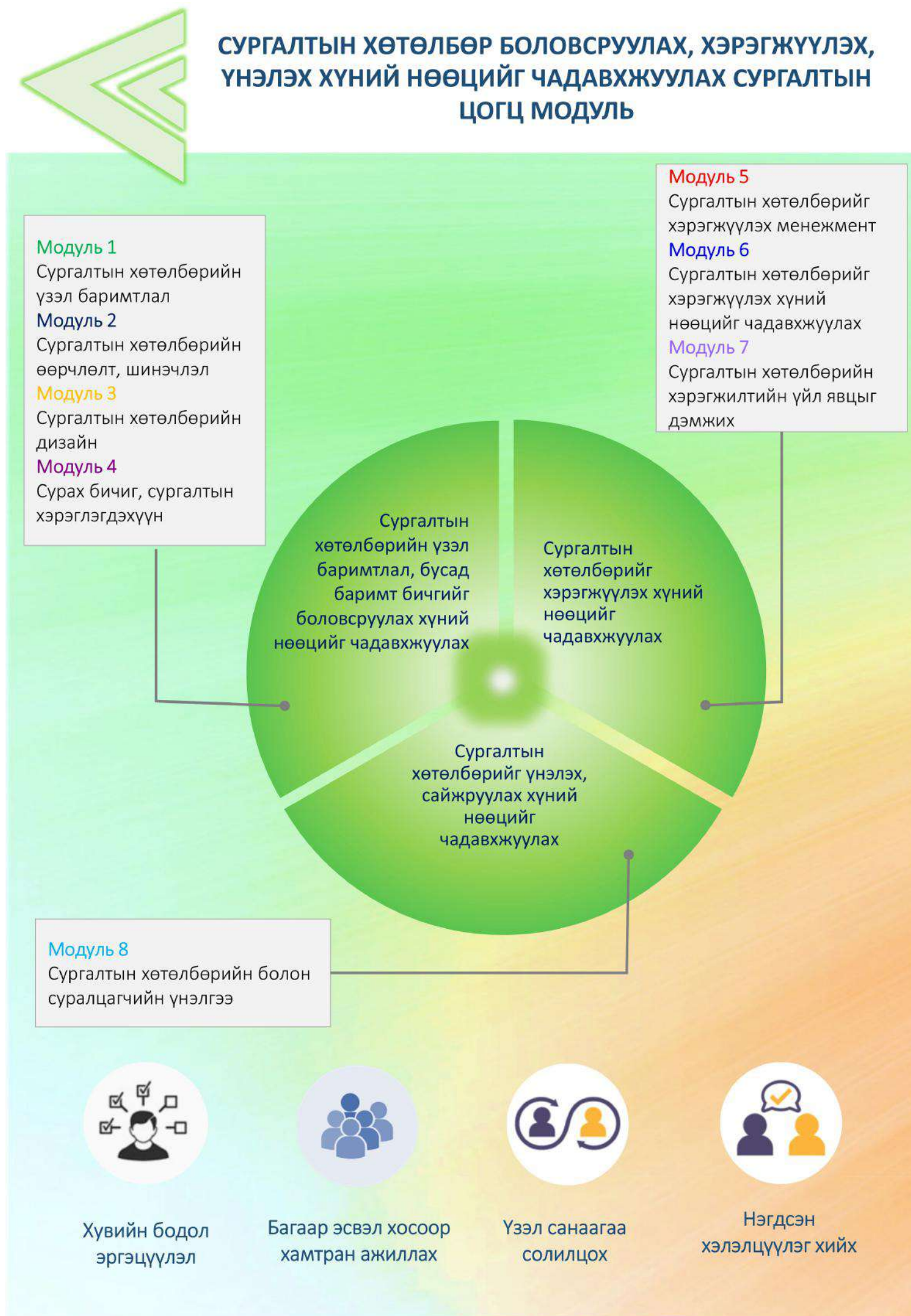
СУРГАЛТЫН ХӨТӨЛБӨР БОЛОВСРУУЛАХ, ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ, ҮНЭЛЭХ ХҮНИЙ НӨӨЦИЙГ ЧАДАВХЖУУЛАХ СУРГАЛТЫН ЦОГЦ МОДУЛЬ

ТХБ-СУРГАЛТЫН МОДУЛ

Сургалтын хөтөлбөр, сурах бичиг нь тодорхой циклийн давтамжтайгаар, энэ чиглэлийн мэргэшсэн хүний нөөцөд түшиглэн боловсруулж, хэрэгжүүлдэг боловсролын цөм баримт бичиг юм. Манай улсын хувьд ЕБ-ын сургалтын хөтөлбөрийг 10 жилд 1 удаа шинэчлэх “Хөтөлбөрийн Менежмент Цикл”-ийг баталсан бөгөөд энэхүү цикл ёсоор сургалтын хөтөлбөрийн шинэ үзэл баримтлал боловсруулах

цаашлаад сургалтын хөтөлбөр, сурах бичгийг шинэчлэн боловсруулах ажлыг эхлүүлэх шаардлагатай болоод байна. Энэ ажлын хүрээнд 1) сургалтын хөтөлбөрийн үзэл баримтлал, бусад баримт бичгийг боловсруулах, 2) сургалтын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, 3) сургалтын хөтөлбөрийг үнэлэх, сайжруулах хүний нөөцийг тус тус чадавхжуулах сургалтын багц модулийн агуулга, бүтцийг боловсруулж байна.

"ТХБ-II" ТӨСЛИЙН АЖЛЫН ХЭСЭГ

"ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН БОЛОВСРОЛ-II" ТӨСӨЛ

Төслийн орон нутгийн хэрэгжүүлэгч байгууллага-БОМСТ

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЭДЭЭЛЭЛ СУРГАЛТЫН ТӨВ НҮТББ

Улаанбаатар хот 14210, Сүхбаатар дүүрэг 1-р хороо, Элчингийн гудамж

И-мэйл: info@feemongolia.mn
Вэбсайт: feemongolia.mn
Утас: +976 88111893

Үндэсний түшиц байгууллага-БСҮХ

БОЛОВСРОЛЫН СУДАЛГААНЫ ҮНДЭСНИЙ ХҮРЭЭЛЭН

Улаанбаатар хот 14191, Сүхбаатар дүүрэг 8-р хороо, Энхтайваны өргөн чөлөө-10 Багшийн хөгжлийн ордны 4 давхар

И-мэйл: info@mnier.mn
Вэбсайт: www.mnier.mn
Утас: +976 70129404

